

Teško ubojstvo ranije zlostavljane bliske osobe - izbor vrste i mjere kazne u sudskoj praksi

Škorić, Marissabell; Rittossa, Dalida

Source / Izvornik: *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 2022, 29, 177 - 209

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.54070/hlj.29.2.1>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:098617>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Dr. sc. Marissabell Škorić*
Dr. sc. Dalida Rittossa**

TEŠKO UBOJSTVO RANIJE ZLOSTAVLJANE BLISKE OSOBE – IZBOR VRSTE I MJERE KAZNE U SUDSKOJ PRAKSI

Problematika obiteljskog nasilja u fokusu je hrvatske znanstvene i šire javnosti zadnja dva desetljeća. O ovoj temi napisani su mnogi radovi, no mali je broj studija o slučajevima teškog ubojstva žrtava koje je počinitelj ranije zlostavljao. Kako bi se pridonijelo raspravi i upotpunila uočena praznina u znanstvenoj i stručnoj literaturi, u prvome dijelu rada objašnjava se zašto je to kazneno djelo posebno u odnosu na ostale delikte nasilja. Upozorava se na činjenicu da žene nose pojačani rizik od gubitka života od počinitelja s kojim ih veže odnos bliskosti i da njihovo ubojstvo može predstavljati kulminaciju prethodnih različitih oblika zlostavljanja. S posebnom pažnjom analizira se postojeći normativni okvir za suzbijanje obiteljskih / intimnih ubojstava i objašnjava zašto je zakonodavac za kazneno djelo iz čl. III. toč. 3. propisao najtežu kaznu. U drugom dijelu rada istražena je sudska praksa i provedena analiza na uzorku od 23 pravomoćne presude Vrhovnog suda, 20 presuda županijskih te dvije presude Visokog kaznenog suda. Cilj je analize ustanoviti na koji način sudovi primjenjuju kompleksna pravila o izboru vrste i mjere kazne počiniteljima teškog ubojstva ranije zlostavljane osobe te pokušati u njima pronaći izvjesne zakonitosti, kao i uočiti eventualna odstupanja.

Ključne riječi: teško ubojstvo, bliska osoba, zlostavljanje, izbor kazne, sudska praksa

* Dr. sc. Marissabell Škorić, redovita profesorica Sveučilišta u Rijeci, Pravni fakultet; marissabell.skoric@pravri.uniri.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0627-3651>

** Dr. sc. Dalida Rittossa, izvanredna profesorica Sveučilišta u Rijeci, Pravni fakultet; dalida.rittossa@pravri.uniri.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1452-0838>

1. UVODNA RAZMATRANJA – O FENOMENU NASILJA, NASILJU U KRUGU OBITELJI I ESKALACIJI U LIŠENJU ŽIVOTA ŽRTVE

Nasilje je vjeran pratitelj ljudske prošlosti i akter naše sadašnjosti, no tek je u zadnjih dvadesetak godina znanstvena javnost usmjerila svoj primarni fokus na problem povijesti nasilja, koje time postaje zanimljivo istraživačko područje za znanstvenike različitih profila. O povijesti, mijenama, rasprostranjenosti, učestalosti i posljedicama nasilja po čovječanstvo, društvene zajednice i pojedince počinju ponovno progovarati povjesničari, psiholozi, antropolozi, sociolozi, pravnici i drugi stručnjaci te Micale i Dwyer opravdano zaključuju kako je znanstvena misao o povijesti nasilja „procvjetala“ i skrenula pozornost na pojedine kategorije nasilja, kao i na nasilje na određenom prostoru i u određenom vremenu. Čini se kako je relativno nov val znanstvene misli proizašao iz novootkrivenog, pojačanog interesa znanstvenika za nasilje i potrebe za ispitivanjem teza pojedinih stručnjaka i javnih osoba kako trenutno živimo u najmirnijem razdoblju ljudske povijesti,¹ ali i iz neupitne činjenice kako je nasilje krajnje složen društveni problem, a svaki takav problem zahtijeva interdisciplinarni, multidisciplinarni i transdisciplinarni pristup. Zagovaranje takva smjera upravo je put kojim se nastoje iznaći odgovarajuća rješenja u kreiranju društvenih politika usmjerenih prema suzbijanju nasilja u obitelji,² jednom od oblika nasilja koji zahtijeva odgovor čitave zajednice i pokretanje različitih sustava, poput sustava socijalne skrbi, zdravstvenog i kaznenopravnog sustava te angažman stručnjaka iz sfere civilnog društva u multisektorskoj suradnji.³

Kreatori politika i eksperti koji se bave obiteljskim nasiljem polaze od različitih definicija, pa se tako u radnim materijalima, pravnim dokumentima, znanstvenim i stručnim radovima mogu pronaći teze o nasilju među supružnicima, intimnim partnerima, nasilju nad djecom, starijima, srodnicima po krvi, tazbini ili posvojenju. Obiteljsko je nasilje nadasve širok, elastičan pojam, čije razumijevanje i konture definicija ovise o pristupu znanstvene discipline čije postulate

¹ U svojem predgovoru knjige *The Darker Angels of Our History: Refuting the Pinker Theory of History and Violence* Dwyer i Micale kritički se osvrću na Pinkerove teze kako je nasilje ljudskoga roda u padu i upozoravaju na problematičnost publiciteta koje je tim tezama dodatno osigurao Bill Gates svojim tweetom o svijetu koji se oporavlja citirajući Pinkerove zaključke. Dwyer, P., Micale, M. S. (ur.), *The Darker Angels of Our History: Refuting the Pinker Theory of History and Violence*, Bloomsbury Academic, London, New York, Oxford, New Delhi, Sydney, 2022, str. XIV.

² Hearn, J., Strid, S., Humbert, A. L., Balkmar, D., *Violence Regimes: A Useful Concept for Social Politics, Social Analysis, and Social Theory*, *Theory and Society*, vol. 51, 2022, str. 567, 569.

³ Slično i Rajah, V., Osborn, M., *Understanding Women's Resistance to Intimate Partner Violence: A Scoping Review*, *Trauma, Violence, & Abuse*, vol. 23, br. 5/2020, str. 1373.

primjenjuju oni koji se tim oblikom nasilja bave.⁴ Unatoč tomu čini se kako postoji konsenzus oko zaključka da se ono može ispoljiti u širem obiteljskom kontekstu primjenom različitih oblika nasilja kojima se narušava tjelesni, psihički ili seksualni integritet žrtve ili ograničava njezina ekonomska samostalnost.⁵ Jednako tako, u akademskim krugovima postoji jednoglasan stav kako je ubojstvo člana obitelji (*domestic homicide / Tötung von Familienmitgliedern / omicidio familiare*)⁶ ili intimnog partnera (*intimate partner homicide / Tötung des Intimpartners / omicidio del partner*)⁷ najteži oblik obiteljskog nasilja, koji po svojoj kriminološkoj prirodi i viktimološkim odrednicama vezanim uz počinitelja i žrtvu predstavlja specifikum o odnosu na ostale delikte nasilja.

2. NASILNA SMRT U OBITELJSKOM OKRUŽENJU U FOKUSU STRUČNJAKA I JAVNOSTI

Mnogobrojne analize pojavnih oblika i kretanja obiteljskih, intimnih ubojstava godinama upozoravaju na to kako su u predominantnom broju slučajeva žene izložene dugotrajnom nasilju u krugu obitelji, koje može rezultirati nji-

⁴ U hrvatskom pravnom prostoru ova je elastičnost zadnjim izmjenama i dopunama Kaznenog zakona donekle umanjena jer se delikti nasilja u krugu obitelji vežu uz pojam žrtve, koju s počiniteljem veže odnos bliskosti. Od 31. srpnja 2021. godine bliskim osobama, uz članove obitelji i druge poimence navedene kategorije osoba, sada se smatraju i „sadašnji ili bivši partner u intimnoj vezi“. Čl. 10. st. 1. ZIDKZ-a, NN br. 84/21.

⁵ Grozdanić, V., Škorić, M., Vinja, I., Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, br. 2/2010, str. 670; Škorić, M., Rittossa, D., Nova kaznena djela nasilja u Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 2/2015, str. 491–492; Dragičević Prtenjača, M., Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajnogpravnog i kaznenopravnog regulative, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 24, br. 1/2017, str. 148, 152; Martinjak, D., Filipović, H., Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 26, br. 2/2019, str. 626–627, 629.

⁶ Taylor, R., Slain and Slandered A Content Analysis of the Portrayal of Femicide in Crime News, *Homicide Studies*, vol. 13, br. 1/2009, str. 42; Rudolph, H., „Pain in the Reality, Yet a Delight in the Representation“ - Verbale und visuelle Repräsentationen von Gewalt am Beginn der Neuzeit, u: Ulbricht, C., Jarzebowski, C., Hohkamp, M. (ur.): *Gewalt in der Frühen Neuzeit*, Duncker & Humblot, Berlin, 2005, str. 393; Cozzolino, M., *Delitti familiari, Quando l'amore diventa tragedia*, Armando editore, Roma, 2006, str. 10.

⁷ Santos-Hermoso, J. i dr., Intimate Partner Homicide Against Women Typology: Risk Factor Interaction in Spain, *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2022, <https://doi.org/10.1007/s10610-022-09517-7>, str. 1–23; Marneros, A., *Intimidation, die Tötung des Intimpartners: Ursachen, Tatsituationen und forensische Beurteilung*, Schattauer, Stuttgart, New York, 2018; Girard, M., Simon Laflamme, S., *Sulla differente interpretazione dell'omicidio del partner nel sistema penitenziario canadese in base al genere del colpevole*, *Rivista di criminologia, vittimologia e sicurezza*, vol. 13, br. 2/2019, str. 4–18.

hovom smrću. Pokazalo se kako, za razliku od muškaraca, žene nose pojačan rizik gubitka života od ruke člana obitelji ili intimnog partnera i kako njihova smrt može predstavljati kulminaciju ranijeg zlostavljanja koje se ispoljavalo u različitim oblicima nasilnog ponašanja počinitelja. Ubojstvo gotovo nikad nije prvi incident nasilja i do sada provedena istraživanja potvrđuju kako žrtve prethodno trpe tjelesne udarce, psihičko ugnjetavanje, seksualne nasrtaje ili ekonomsku deprivaciju.⁸ U velikom broju slučajeva takvo prethodno nasilje čini poseban kriminološki supstrat u kojem se njegove različite pojavnosti prelijevaju jedna preko druge, pa žrtva gotovo nikada nije izložena samo jednoj vrsti nasilja. Osim po raznovrsnosti, prethodno nasilje posebno je i po svojoj trajnosti i u sudskoj su praksi zabilježeni slučajevi u kojima je počinitelj ubio suprugu koju je više od trideset godina za cijelo vrijeme trajanja njihova braka intenzivno psihički i fizički zlostavljao.⁹ Stoga ne iznenađuje zaključak struke kako ranija izloženost nasilju u obitelji za žene žrtve predstavlja značajan rizik od lišenja života u slučajevima u kojima je žena povezana s potencijalnim počiniteljem posebnim odnosom bliskosti, prisnosti, vezanosti.¹⁰

Život označen nasiljem koje nosi rizik ubojstva žene pojavnost je koja ne poznaje nacionalne, državne granice ni sociološke, ekonomske ili kulturološke determinante i prema zadnjem globalnom izvještaju 58 % žena žrtava namjernih ubojstava ubijeno je u uskom obiteljskom okruženju ili od strane muškarca s kojim ih veže ili ih je vezala intimna veza. U takvim kriminološkim scenarijima u 2017. godini svakoga dana u svijetu život je izgubilo 137 žena.¹¹ Regionalni fenomenološki pokazatelji također zovu na uzbunu jer, prema službenim podacima Europskog instituta za rodnu jednakost, 444 žene ubijene su od strane njihovih partnera na području Europe u 2020. godini.¹² Usporedbom regionalnih podataka o krajnjim deliktima nasilja na štetu žena u zemljama s visokim dohotkom Jonsdottir zaključuje kako je 70 % takvih slučajeva zabilježeno u Sjedinjenim Američkim Državama.¹³ Predmeti namjernih ubojstava

⁸ Rittossa, D., Škorić, M., Abandoned and Forgotten? Violent Deaths of Previously Abused Female Victims in Croatia, *Pravni vjesnik – Časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*, vol. 37, br. 3-4/2021, str. 24–25.

⁹ ŽS, 12 K-11/15-135 od 28. listopada 2016.

¹⁰ Garcia, L., Soria, C., Hurwitz, E.L., Homicides and Intimate Partner Violence: A Literature Review, *Trauma, Violence, & Abuse*, vol. 8, br. 4/2007, str. 370.

¹¹ United Nations Office on Drugs and Crime, *Global Study on Homicide - Gender-Related Killing of Women and Girls*, UNODC, Beč, 2019, str. 10, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf, 22. 9. 2022.

¹² European Institute for Gender Equality, *Femicide: Name It, Count It, End It!*, <https://eige.europa.eu/news/femicide-name-it-count-it-end-it>, 11. 9. 2022.

¹³ Jonsdottir, V., *Is the US Still Too Patriarchal to Talk About Women? The Silent Epidemic of Femicide in America*, *Chicago Policy Review*, 2022, <https://chicagopolicyreview.org/2022/07/07/is-the-us-still-too-patriarchal-to-talk-about-women-the-silent-epidemic-of-femicide-in-america/>, 11. 9. 2022.

žena koji predstavljaju najpogibelniji oblik obiteljskog, intimnog nasilja ušli su u službene statistike kaznenopravnog sustava i u pojedinim zemljama. U Španjolskoj je tako 38,4 % žena žrtava ubojstva, s time da se polovica deliktних događaja upravo odnosi na ubojstvo kao najekstremniju manifestaciju obiteljskog nasilja.¹⁴ Namjerno lišenje života bilo je uzrokom smrti 116 žena u Italiji u 2020. godini, a pritom je njih 57,8 % bilo žrtvom sadašnjeg ili bivšeg partnera, a 25,9 % žrtvom člana obitelji.¹⁵ Prema podacima Saveznog kriminalističkog ureda u istoj je godini obiteljsko nasilje kulminiralo nasilnom smrću 139 žena u Njemačkoj.¹⁶

Svi navedeni podaci dio su jasne fenomenološke slike, koja pokazuje kako je u većini slučajeva ubijanje žena neraskidivo vezano uz čimbenik posebnog odnosa između počinitelja i žrtve, u kojem je ukorijenjeno nasilje. Osim ovim obilježjem delikti u fokusu označeni su i stabilnom incidencijom, koja pokazuje trendove stalnosti, koji su poprilično otporni na promjenu individualnih i društvenih kriminogenih okolnosti. I dok velik broj znanstvenih istraživanja upućuje na zaključak kako nasilna ubojstva muškaraca doživljavaju negativan trend u većini zemalja u zadnjih nekoliko desetljeća,¹⁷ ova vrsta kaznenih djela na štetu žena po svome trendu ostaje manje-više ista. Primjerice analiza podataka prikupljenih u zemljama diljem svijeta otkrila je kako je u 2012. godini globalna stopa ubojstava žena od strane člana obitelji ili intimnog partnera iznosila 1,4 na 100 000 stanovnika, dok se pet godina kasnije zadržala na 1,3 ubojstva na 100 000 stanovnika.¹⁸ Diskrepancija između stopa mogla bi biti i manja jer nije isključeno da se u nekim zemljama u službenim statistikama ne bilježi tipologija odnosa između počinitelja i žrtve prilikom evidentiranja broja počinjenih ubojstava. Stručnjaci upozoravaju kako je moguće da zbog uočenih značajnih nedostataka u prikupljanju podataka o indikatoru odnosa dobivene brojke ne odgovaraju stvarnom stanju i da je trenutna fenomenološka slika pogibelnija.¹⁹

¹⁴ Santos-Hermoso, J. i dr., op. cit. (bilj. 7), str. 2.

¹⁵ Istituto Nazionale di Statistica, Omicidi di Donne, <https://www.istat.it/it/violenza-sulle-donne/il-fenomeno/omicidi-di-donne>, 27. 9. 2022.

¹⁶ Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, Gewalt in Partnerschaften im Jahr 2020: 4,9 Prozent mehr Fälle als im Vorjahr, <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/aktuelles/presse/pressemitteilungen/gewalt-in-partnerschaften-im-jahr-2020-4-9-prozent-mehr-faelle-als-im-vorjahr-187202>, 27. 9. 2022.

¹⁷ Marshall, I. H., Summers, D. L. Contemporary Differences in Rates and Trends of Homicide Among European Nations, u: Liem, M. C. A., Pridemor, W. A. (ur.), Handbook of European Homicide Research, Patterns, Explanations, and Country Studies, Springer, New York, Dordrecht, Heidelberg, London, 2012, str. 53–54.

¹⁸ United Nations Office on Drugs and Crime, op. cit. (bilj. 11), str. 13.

¹⁹ Ibidem, str. 19.

Opisani trendovi u incidenciji ubojstava u fokusu upućuju na njihovu rezistentnost, trajnost i složenost. Pred nama je krajnje kompleksan društveni problem, koji je u velikom broju slučajeva sam po sebi kulminacija narušene obiteljske dinamike i međuodnosa koji su označeni različitim oblicima zlostavljanja. Podlogu za takve zaključke donose mnogobrojne viktimološke i kriminološke studije i prenose mediji detaljnim izvještavanjem o zlostavljanju koje je trajalo i eskaliralo u smrtnom, tragičnom ishodu. Početkom lipnja ove godine Njemačku je tako potresla vijest kako je nakon raskida veze, obilježene tjelesnim nasiljem, prisilom i nametljivim ponašanjem, bivši partner pucnjevi-
ma iz pištolja ubio ženu s kojom je bio u intimnoj vezi u trgovini u Schwalmstadt i potom sebi oduzeo život.²⁰ U istome mjesecu talijanski mediji objavili su detalje dvostrukog ubojstva nedaleko od Modene. Jedan dan prije donošenja presude o zakonskoj rastavi koja je trebala okončati odnos supružnika u kojem žena osjeća strah i trpi kontrolirajuće ponašanje i psihofizičku agresiju supruga on se s takvim epilogom nije mogao pomiriti te je vatrenim oružjem oduzeo njezin život i život njezine kćeri iz prethodne veze.²¹ Tragične vijesti o obiteljskom životu opterećenom nasiljem, pokušaju obrata odlaskom od nasilnika i ubojstvu dijelom su izvještavanja i hrvatskih novinara. Proteklog kolovoza mediji su intenzivno prenosili vijesti o pokušaju dvostrukog ubojstva supruge i muške osobe u Gospiću²² te o dovršenom ubojstvu supruge i samoubojstvu počinitelja u Novskoj.²³

Osim što sve navedene slučajeve povezuju gotovo identične kriminološke okolnosti, pokazalo se kako su u deliktним događajima koji su bili u fokusu hrvatske javnosti počiniteljima prethodno bile izrečene mjere opreza zbog ranije počinjenih kaznenih djela s elementima nasilja na štetu supruga.²⁴ U javnoj raspravi koja je uslijedila počela se otvoreno propitkivati opravdanost određivanja mjera opreza u predmetima otvorenim povodom nasilnih kaznenih djela u krugu obitelji. Višnja Ljubičić, pravobraniteljica za ravnopravnost spolova,

²⁰ Welt, Trennung vermutlich Motiv für tödliche Schüsse in Schwalmstadt, <https://www.welt.de/vermishtes/kriminalitaet/article239247637/Trennung-vermutlich-Motiv-fuer-toedliche-Schuesse-in-Schwalmstadt.html>, 22. 9. 2022.

²¹ Modena Today, Madre e figlia uccise, il dolore e la rabbia di una tragedia annunciata, <https://www.modenatoday.it/cronaca/duplice-omicidio-trandafir-montefusco.html>, 12. 9. 2022.

²² HRT vijesti, Uhićen muškarac koji je izbo suprugu i mladića, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/gospic-zena-i-muskarac-tesko-ranjeni-nozem-pocinitelj-u-bijegu-9156291>, 10. 9. 2022.

²³ HRT vijesti, Tužiteljstvo ubojici supruge iz Novske u kolovozu odredilo blažu mjeru opreza, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/stravican-zlocin-u-novskoj-9303073>, 10. 9. 2022.

²⁴ Prema napisima u medijima, počinitelju u gospićkom predmetu izrečena je mjera opreza zabrane približavanja supruzi, koja ga je prijavila zbog počinjenja protupravnog oduzimanja slobode i prijetnje smrću. Počinitelju koji je oduzeo život supruzi u Novskoj, pa potom i samome sebi, u postupku pokrenutom zbog prijetnje, nametljivog ponašanja i tjelesne ozljede državno odvjetništvo odredilo je mjere opreza u odnosu na suprugu, i to zabranu približavanja i zabranu uspostavljanja veze.

zaključila je kako se te mjere ne pokazuju učinkovitim zaštitnim sredstvom žrtava takvih delikata i pozvala na pooštavanje politike kažnjavanja.²⁵ Diskurs u javnom prostoru u prvi je plan ponovno postavio rasprave o učinkovitosti postojećih zakonodavnih rješenja i odvrćajućeg kažnjavanja koje kreiraju sudovi izborom vrste i mjere kaznene sankcije konkretnom počinitelju u pojedinom predmetu. Nakon nešto više od godinu dana od zadnjih zakonodavnih intervencija²⁶ Ministarstvo pravosuđa i uprave oformilo je Radnu skupinu za unapređenje zakonodavnog okvira zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te izradu analize i prijedloga mogućih izmjena Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona, Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakona o sudovima, Pravilnika o načinu izvršavanja mjera opreza i Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve.²⁷ Poduži naziv ove radne skupine jasno signalizira kako je njezin primarni cilj postaviti prijedloge kojima će se unaprijediti postojeći normativni sadržaji na temelju smislene, svrhovite i unaprijed zadane analize. Takvo što može biti signal da je kreator javnih politika u području pravosuđa i uprave prihvatio stajalište struke kako normativne intervencije nikako ne treba provoditi ishitreno i na prečac, bez jasnog razumijevanja problema, postavljanja *ratio legis* i obrazložene ocjene moguće uspješnosti njegova postizanja u praksi. No jednako tako naziv radne skupine može biti i signal da su se do sada, na normativnoj razini, provele gotovo sve izmjene i dopune u svrhu suzbijanja svih delikata nasilja u obitelji, uključujući i one najteže, koje se ispunjavaju u namjernom lišenju života žrtve, i kako rješenje za taj krajnje negativni društveni fenomen treba tražiti izvan apstraktnih normativnih područja. I dok su do sada napisani mnogobrojni radovi o kaznenopravnim aspektima obiteljskog nasilja, njegovoj prirodi i dinamici koja može rezultirati namjernim ubojstvom žrtve, relativno je mali broj onih koji se bave ocjenom normativnog okvira i granica u zakonu zacrtane represije izražene u kazni te sudskim izborom vrste i mjere kaznene sankcije. Ovim radom nastoji se prido-

²⁵ HRT vijesti, Pravobraniteljica: Mjere opreza ne štite žrtve od daljnjeg obiteljskog nasilja, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/pravobraniteljica-mjere-opreza-ne-stite-zrtve-od-daljnjeg-obiteljskog-nasilja-9308674>, 10. 9. 2022.

²⁶ U srpnju 2021. godine stupio je na snagu ZIDKZ (NN 84/21) i Zakon o dopuni ZZNO-a (NN 84/21). Jezično usklađivanje ta dva zakonska teksta u odnosu na pojam bliske osobe uslijedilo je nakon samo dvije godine od zakonodavnog prekrojavanja opisa kaznenog djela nasilja u obitelji i prekršaja iz ZZNO-a te raspona kazni zacrtanih u zakonu. ZIDKZ, NN 126/19; ZIDZZNO, NN br. 126/19.

²⁷ Ministarstvo pravosuđa i uprave, Odluka o osnivanju Radne skupine za unapređenje zakonodavnog okvira zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te izradu analize i prijedloga mogućih izmjena Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona, Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakona o sudovima, Pravilnika o načinu izvršavanja mjera opreza i Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve, klasa: 011-02/22-02/04, ur. br.: 514-05-01-01/02-22-14 od 29. rujna 2022.

nijeti započetoj raspravi i djelomice upotpuniti uočena praznina u znanstvenoj i stručnoj literaturi.

3. NORMATIVNI OKVIR ZA SUZBIJANJE OBITELJSKIH / INTIMNIH UBOJSTAVA

3.1. Teško ubojstvo ranije zlostavljane bliske osobe u Kaznenom zakonu iz 2011. godine – *ratio* donošenja nove inkriminacije

Okolnost ubojstva bliske osobe koju je počinitelj ranije zlostavljao dobila je svoj kvalifikatorni status stupanjem na snagu danas važećeg Kaznenog zakona. Iako su u ranijoj sudskoj praksi zabilježeni slučajevi u kojima su počinitelji već prije pokazali zlostavljačku agresiju prema članovima obitelji, bliskim srodnicima i osobama s kojima ih veže poseban odnos bliskosti, pa im potom pokušali ili uspjeli oduzeti život,²⁸ primaran razlog uvrštavanja nove kvalifikatorne okolnosti u katalog javnih oblika teškog ubojstva zakonodavac je pronašao u standardima zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji postavljenima od strane Vijeća Europe. Sukladno čl. 46. Istanbulske konvencije države stranke pozvane su da u skladu s mjerodavnim odredbama unutarnjeg prava okolnost da je kazneno djelo počinio član obitelji, osoba koja živi sa žrtvom ili osoba koja je zloupotrijebila svoj autoritet na štetu bivšeg ili sadašnjeg bračnog druga ili partnera, sukladno tome kako ih priznaje unutarnje pravo, cijene kao otegotnu / kvalifikatornu okolnost. Identičnu kazneno-političku snagu treba pripisati i okolnosti da je kaznenom djelu prethodilo ili da je ono praćeno nasiljem jačeg intenziteta.²⁹ Komparativna analiza pokazala je kako je citirana odredba već zaživjela u pravnom prostoru nekih zemalja, pa je tako primjerice u čl. 221-4, toč. 4° ter francuskog Kaznenog zakona izričito navedeno kako se teškim ubojstvom ima smatrati ubojstvo supružnika, srodnika u ravnoj lozi ili taksativno navedenih ukućana.³⁰ Slično, i čl. 576. talijanskog Kaznenog zakona teškim ubojstvom proglašava lišavanje života rođaka u ravnoj lozi uz ispunjenje jedne od općih kvalifikatornih okolnosti iz čl. 61., toč. 1.-4., poput

²⁸ VSRH, I KŽ 1117/04-3 od 20. siječnja 2005.

²⁹ Čl. 46. toč. a. i f. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, NN-MU 3/18, 4/18.

³⁰ Čl. 221-4, toč. 4° ter francuskog Kaznenog zakona (Code pénal) izričito navodi da: *Le meurtre est puni de la réclusion criminelle à perpétuité lorsqu'il est commis... sur le conjoint, les ascendants ou les descendants en ligne directe ou sur toute autre personne vivant habituellement au domicile des personnes mentionnées aux 4° et 4° bis, en raison des fonctions exercées par ces dernières.* Pročišćena verzija zakona dostupna je na: [https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/2022-11-15, 22. 9. 2022.](https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/2022-11-15, 22. 9. 2022)

okrutnog načina počinjenja djela. U čl. 577. rang kvalifikatorne okolnosti pridodan je i činjenici da je ubojstvo počinjeno na štetu srodnika po posvojenju djeteta u ravnoj lozi, sadašnjeg ili zakonski rastavljenog supružnika, životnog partnera, osobe koja trajno živi s počiniteljem ili je s njime u emocionalnoj vezi.³¹ Zakonskim izmjenama i dopunama koje su u pravni sustav unesene 2018. godine kazna zatvora u rasponu od 24 do 30 godina propisana je za ubojstvo žrtve od koje se počinitelj razveo ili s kojom je raskinuo životno partnerstvo, izvanbračnu zajednicu ili emocionalnu vezu.³² U Konačnom prijedlogu našeg Kaznenog zakona iz 2011. godine navedeno je kako je prilikom raspravljanja o nomotehničkom uobličanju odredbe o teškom ubojstvu ranije zlostavljane bliske osobe radna skupina uzela u obzir i čl. 144. toč. 7. crnogorskog Kaznenog zakona, prema kojem se počiniteljem teškog ubojstva smatra svatko tko „liši života člana svoje porodice ili porodične zajednice kojeg je prethodno zlostavljao“.³³ Nakon poduže rasprave radna skupina priklonila se potonjem rješenju i usvojila stajalište kako svako oduzimanje života osobi s kojom počinitelja veže odnos bliskosti ne treba predstavljati teško ubojstvo. Za produženje kriminalne zone teškog ubojstva zahtijeva se i kumulativno ispunjenje okolnosti ranijeg zlostavljanja žrtve od strane počinitelja.³⁴ U konačnici, usvojeno je rigoroznije stajalište u odnosu na ona koja nude francuski i talijanski Kazneni zakon, no zahtjev kumulacije okolnosti donekle je ublažen prihvaćanjem široko postavljene definicije bliske osobe, koja u jednom krajnje elastičnom izričaju nadilazi poimanje prirode veze između počinitelja i žrtve iz prethodno navedenih komparativnih rješenja.

3.2. Odnos bliskosti i ranije zlostavljanje kao konstitutivne okolnosti iz bića kaznenog djela

Izvorni normativni izričaj čl. 87. st. 9. Kaznenog zakona u kategoriju bliskih osoba svrstava članove obitelji, bivše bračne ili izvanbračne drugove, bivše životne partnere ili neformalne životne partnere, sadašnje ili bivše partnere u intimnoj vezi, osobe koje imaju zajedničko dijete i osobe koje žive u za-

³¹ Čl. 576. toč. 2., čl. 577. st. 1. toč. 1., st. 2. talijanskog Kaznenog zakona (Codice penale), <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale>, 27. 9. 2022.

³² Identičan raspon kazne prijete i počiniteljima ubojstva brata ili sestre, posvojitelja ili posvojenika u slučajevima uređenim glavom VIII. knjige prve Građanskog zakonika, majke ili oca ili djeteta po posvojenju, ili tazbinskih srodnika u ravnoj lozi.

³³ Čl. 144. toč. 7. Krivičnog zakonika Crne Gore, SL RCG 70/03, 13/04, 47/06, 40/08, 25/10, 32/1.1, 64/11, 40/13, 56/13, 14/15, 42/15, 58/15, 44/17, 49/18, 3/20.

³⁴ Vlada Republike Hrvatske, Konačan prijedlog Kaznenog zakona, Zagreb, listopad 2011., str. 177.

jedničkom kućanstvu. Familijarni nukleus izgrađen u pojmu članova obitelji³⁵ nadograđen je partnerima pravno priznatih zajednica,³⁶ osobama koje vežu zajednička djeca i životni prostor. Takav pojam bliskosti polazi od proširene koncepcije obitelji, koja je izgrađena na socio-kulturološkim odrednicama, jasnoj društvenoj ulozi i emocionalnoj povezanosti. Bliskost, privrženost, međusobna upućenost tako postaje centralno obilježje i atribut različitih uskih društvenih struktura, koje ispunjavaju mnogobrojne psiho-socijalne funkcije.³⁷ Daljnji korak u proširenju koncepta bliskosti uslijedio je intervencijom u zakonski tekst prošle godine, kada je u krug bliskih osoba uvršten i „sadašnji ili bivši partner u intimnoj vezi“.³⁸ Takav potez opravdavao se potrebom za pojačanom zaštitom navedenih osoba kroz kažnjavanje počinitelja kvalificiranih oblika kaznenih djela s elementima nasilja ili pokretanjem progona po službenoj dužnosti.³⁹ Iako to u službenim obrazloženjima nije izričito navedeno, usvojeno je okončalo dugotrajne rasprave, u kojima su udruge koje pružaju usluge žrtvama obiteljskog nasilja i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova opetovano zazivale priznavanje statusa bliske osobe i intimnim partnerima pozivajući se na čl. 3. st. b Istanbulske konvencije, prema kojem obiteljsko nasilje uključuje i nasilje na štetu partnera.⁴⁰ Predložena pravna osnova i nije najsretnije rješenje jer je u dotadašnjoj verziji bliskih osoba taj pojam uključivao životne partnere i neformalne životne partnere, koji se mogu podvesti pod partnerstvo priznato nacionalnim pravom. Na sintagmu partnerstva priznatog prema unutarnjem pravu upravo se pozivaju tvorcima Konvencije u odredbama o spolnom nasilju, otegotnim / kvalifikatornim okolnostima i prebivalištu žrtava.⁴¹ Bilo kako bilo, u konkretnu kaznenopravnu odredbu unesena je krajnje subjektivno obojena

³⁵ Sukladno čl. 87. st. 8. KZ/11, članove obitelji čine “bračni ili izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnik po krvi u ravnoj lozi, srodnik u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik“.

³⁶ U čl. 87. st. 10. KZ/11 zakonodavac je izričito naveo kako je izvanbračni drug “osoba koja živi u izvanbračnoj zajednici koja ima trajniji karakter ili koja traje kraće vrijeme ako je u njoj rođeno zajedničko dijete”. U st. 11. razjašnjen je pojam neformalnog životnog partnera, osobe koja živi u istospolnoj zajednici koja ima trajniji karakter.

³⁷ O poimanju obitelji vidi u: Weigel, D. J., *The Concept of Family, An Analysis of Laypeople's Views of Family*, Journal of Family Issues, vol. 29, br. 11/2008, str. 1427–1428.

³⁸ Čl. 10. st. 1. ZIDKZ-a, NN 84/21.

³⁹ Do citirane novele Kaznenog zakona za nanošenje tjelesne ozljede ili izricanje osnovnog oblika prijetnje na štetu sadašnjeg ili bivšeg intimnog partnera progon se provodio po privatnoj tužbi. Za kvalificiranu prijetnju bilo je potrebno podnijeti prijedlog progona.

⁴⁰ Vlada Republike Hrvatske, Izvješće o provedenom savjetovanju – Savjetovanje o Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, s Konačnim prijedlogom Zakona, Zagreb, lipanj 2022., str. 1, 23, 26.

⁴¹ Čl. 36. st. 3., čl. 46. toč. a, čl. 59. st. 1. i 2. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, op. cit. (bilj. 29).

okolnost intimne veze koja otvara dvojbe je li takva okolnost dovoljno odredi-va prema zahtjevu *lex certa*, a pred sudove je postavljen zahtjevan zadatak da kriterije odredivosti postave u sudskoj praksi.

Osim odnosa bliskosti kvalifikacija djela u fokusu zahtijeva ostvarenje ranijeg zlostavljanja. U teorijskoj misli postoje različita promišljanja što to čini zlostavljanje, no velik dio autora upravo se slaže kako je to takav oblik nasilja koji ne dovodi do tjelesnog ozljeđivanja. Zlostavljanje izaziva fizičke ili tjelesne nelagodnosti u većoj mjeri, no ne ispunjava biće kaznenog djela tjelesne ozljeđe.⁴² Derenčinović polazi od istog stajališta i postavlja tezu kako zlostavljanje može biti fizičko ili psihičko i kako se sastoji od hotimičnog izazivanja tjelesne ili duševne boli većeg intenziteta.⁴³ Rješenje upravo treba tražiti u intenzitetu, pa Novoselec zaključuje kako ovdje govorimo o blažim oblicima fizičkog i psihičkog nasilja, bez nekog značajnijeg narušavanja zdravlja žrtve, koji se mogu manifestirati u bolovima i većoj nelagodnosti.⁴⁴ Prema Turković i drugima, pojam zlostavljanja ne treba restriktivno tumačiti, već ga treba shvatiti u širem smislu kao nasilje u obitelji.^{45, 46} U sudskoj praksi zabilježen je slučaj u kojem se ranije zlostavljanje žrtve sastojalo od teškog nasilja koje je prešlo teoretskim konsenzusom postavljene granice zlostave. Tijekom dugogodišnje izvanbračne veze počinitelj je žrtvu „znao doslovno ubiti od batina i (ona) je bila neprepoznatljiva“. Nakon fizičkih napada utočište je znala potražiti kod prijatelja, koji su na njoj primjećivali krv i modrice ispod oka, a jednom i izbijeni zub.⁴⁷ I takvo ponašanje s jačim intenzitetom nasilja koje odgovara različitom stupnju tjelesnog ozljeđivanja treba prihvatiti kao ispunjenje obilježja zlostavljanja prema pravilu tumačenja *argumentum a minori ad maius*. Ranije zlostavljanje ne mora biti utvrđeno pravomoćno presudom u prekršajnom ili kaznenom postupku, već se može dokazivati na temelju iskaza svjedoka, žrtve djela koje je ostalo u pokušaju, izvadaka iz medicinske dokumentacije, policijskih predmeta ili predmeta otvorenih pri centrima za socijalnu skrb ili provođenjem nekog drugog dokaza.⁴⁸

⁴² Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P., Komentar Kaznenog zakona, Narodne novine, Zagreb, 2007, str. 699.

⁴³ Derenčinović, D., Kaznena djela protiv života i tijela, u: Cvitanović, L. i dr., Kazneno pravo, Posebni dio, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018, 82.

⁴⁴ Novoselec, P., Druga novela Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 21, br. 2/2014, str. 456. Suprotno, Garačić propušta raspravljati o intenzitetu i s isključivim fokusom na pojavne oblike zlostavljanja objašnjava kako zlostavljanje žrtve može biti fizičko ili psihičko ili se ispuniti u oboma. Garačić, A., Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio, Libertin naklada, Rijeka, 2016, str. 54.

⁴⁵ Turković, K. i dr., Komentar Kaznenog zakona, Narodne novine, Zagreb, 2013, str. 165.

⁴⁶ Za tumačenje ranijeg zlostavljanja u sudskoj praksi vidi *infra* poglavlje 4.

⁴⁷ ŽS, 3 K-20/17-126 od 29. studenog 2018.

⁴⁸ Vidi Rittossa, D., Škorić, M., op. cit. (bilj. 8), str. 21–24.

Kako bi se ustanovilo na koji način sudovi primjenjuju kompleksna pravila o izboru vrste i mjere kazne počiniteljima teškog ubojstva ranije zlostavljane osobe, potrebno je istražiti sudsku praksu i provesti analizu pravomoćnih sudskih presuda.

4. KAZNENO DJELO TEŠKOG UBOJSTVA BLISKE OSOBE KOJU JE POČINITELJ VEĆ RANIJE ZLOSTAVLJAO – IZBOR VRSTE I MJERE KAZNE U SUDSKOJ PRAKSI

Slučajevi teškog ubojstva žrtava koje su prethodno bile zlostavljane uvijek i iznova izazivaju pažnju javnosti i otvaraju pitanje koja je adekvatna kazna počiniteljima takvih djela. U tom kontekstu rezultati ispitivanja opće javnosti upućuju na to da je ona nedvojbeno nezadovoljna sudskim odmjeravanjem kazne i smatra da su izrečene kazne prema počiniteljima teških kaznenih djela neopravdano blage.⁴⁹ Pravo javnosti da ocjenjuje rad sudaca u segmentu izrečenih kazni ne treba dovoditi u pitanje, ono je potrebno i korisno te imanentno načelu javnosti rada tog dijela državne vlasti.⁵⁰ Ipak, treba istaknuti kako opća javnost nema temeljna znanja o postavkama kažnjavanja koje su propisane u normativnim aktima. Zbog toga je njihov prigovor pravno irelevantan, no istodobno je neupitan njegov veliki utjecaj na političke strukture koje ovise o svom glasačkom tijelu i u čijim je rukama politika kažnjavanja.⁵¹

Izbor vrste i mjere kazne počiniteljima kaznenih djela nije samo u fokusu opće javnosti. On je i predmet brojnih rasprava u znanstvenim i stručnim krugovima te na tu temu postoji uistinu brojna literatura.⁵² To nije iznenađujuće s obzirom na kompleksnost ovog pitanja i cijele palete propisa o kojoj sud mora voditi računa prilikom odmjeravanja kazne. Bez intencije nabiranja i tumačenja svih relevantnih odredbi, u nastavku će se posebno istaknuti one koje propisuju raspon kazne i okolnosti koje sud mora uzeti u obzir prilikom njezina odmjeravanja, kao i temeljna načela kaznenog prava koja svoj odraz moraju imati i u sudskoj odluci o kazni.

⁴⁹ To nije ništa novo. I rezultati ispitivanja stajališta javnosti prema anketi koju je naručilo Ministarstvo pravosuđa 2005. nesporno upućuju na to da javnost smatra da su izrečene kazne prema počiniteljima najtežih kaznenih djela neopravdano preblage. V. Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zagreb, travanj 2006., str. 27.

⁵⁰ Horvatić, Ž., Problem odnosa zakonom propisane i sudskim presudama primijenjene kaznenopravne represije prema počiniteljima kaznenih djela, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, br. 2/2004, str. 383.

⁵¹ Grozdanić, V., Škorić, M., Izmjene Kaznenog zakona – od znatnog ublažavanja do znatnog pooštrenja kaznenopravne represije, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 27, br. 2/2006, str. 836.

⁵² Cijelo XVII. savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu bilo je posvećeno kaznenoj politici. V. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, br. 2/2004.

Iako se u općoj javnosti najčešće spominje raspon propisane kazne za odnosno kazneno djelo (tzv. zakonska politika kažnjavanja), treba naglasiti da je to samo jedan od niza parametara koje sud mora uzeti u obzir prilikom izbora vrste i mjere kazne počinitelju kaznenog djela. Pored odredbi posebnog dijela u kojima je propisana donja i gornja granica kazne za odnosno kazneno djelo sud mora uzeti u obzir i odredbe općeg dijela Kaznenog zakona, koje mu daju ovlast da počinitelju izrekne i kaznu koja je niža od zakonom propisanog minimuma za konkretno kazneno djelo. U Kaznenom zakonu propisano je niz osnova na temelju kojih sudac može ne samo ublažiti kaznu već i počinitelja osloboditi od kazne.⁵³ Upravo je u odredbama općeg dijela sadržana pravna osnova da sud počinitelju kaznenog djela teškog ubojstva za koje je u posebnom dijelu propisana kazna zatvora od najmanje deset godina i kazna dugotrajnog zatvora u konačnici izrekne kaznu od svega tri godine zatvora. Prečesto se gubi iz vida kada se kritizira blaga sudska praksa da je i takva, minimalna kazna također izraz volje zakonodavca i njegove jedinstvene zakonske kaznene politike, jednako kao što je to i kazna dugotrajnog zatvora izrečena u trajanju od 40 godina.

O kojim sve okolnostima sud mora voditi računa prilikom izbora vrste i mjere kazne počinitelju kaznenog djela, zakonodavac je djelomično odgovorio u čl. 47. st. 1., koji glasi: *Pri izboru vrste i mjere kazne sud će, polazeći od stupnja krivnje i svrhe kažnjavanja, ocijeniti sve okolnosti koje utječu na to da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža (olakotne i otegotne okolnosti), a osobito jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno, stupanj povrede počiniteljevih dužnosti, način počinjenja i skrivljene učinke kaznenog djela, prijašnji počiniteljev život, njegove osobne i imovinske prilike te njegovo ponašanje nakon počinjenog kaznenog djela, odnos prema žrtvi i trud da naknadi štetu.* Kao što se vidi iz navedene odredbe, zakonodavac je nabrojio olakotne i otegotne okolnosti o kojima sud treba voditi računa, no u istoj mu je odredbi dao slobodu da i neke druge okolnosti (dakle, izvan ovih izričito navedenih) uzme u obzir prilikom odmjerenja kazne.⁵⁴

Nadalje, kao temeljna, neupitna i nezaobilazna načela prilikom izbora vrste i mjere kazne konkretnom počinitelju kaznenog djela poseban značaj imaju načelo ograničenja kaznenopravne prisile, načelo zakonitosti, načelo krivnje i

⁵³ V. primjerice čl. 26., čl. 32. st. 2., čl. 34. st. 2., čl. 35., čl. 38., čl. 48. i čl. 50. Kaznenog zakona.

⁵⁴ U čl. 47. st. 1. Kaznenog zakona zakonodavac navodi koje okolnosti sud *osobito* mora uzeti u obzir ostavljajući sudu slobodu utvrđivanja i drugih okolnosti kao otegotnih ili olakotnih. Detaljno o svim okolnostima v. Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, Pravos, Osijek, 2016, str. 416–423; Bitanga, M., Škalabrin, D., Odmjeravanje kazne – materijalno-pravni i procesno-pravni aspekti, Novine u kaznenom zakonodavstvu – 2022, Zbornik radova, str. 37–59.

načelo individualizacije kazne. Tek poštivanjem tih načela osigurava se nužni balans između potrebe da se s jedne strane kaznenim zakonom zaštiti društvo od kriminaliteta i s druge strane potrebe da se građani zaštite od represivnosti samog kaznenog zakona.⁵⁵

No ni time se ne iscrpljuju obveze suda vezane uz odluku o kazni. Prvostupanjski je sud dužan obrazložiti odluku u kazni, jednako kao što je to dužan učiniti i viši sud kada povodom žalbe o njoj odlučuje. U obrazloženju kazne sud mora navesti sve okolnosti, odnosno činjenice koje je smatrao relevantnima za njezino odmjeravanje u konkretnom slučaju. Daljnja, izrazito važna zadaća suda jest vrednovati navedene okolnosti. Upravo taj stadij u procesu odmjeravanja kazne konkretnom počinitelju izaziva najviše prijepora i pozornosti u javnosti, kako stručnoj tako i općoj. To je pitanje kojim ćemo se detaljnije baviti u nastavku ovoga rad, pri čemu ćemo kao polazne točke uzeti dvije općepoznate i nesporne postavke. Prva polazi od toga da je u postupku vrednovanja, odnosno ocjene okolnosti koje su bile od značaja da kazna bude veća ili manja, neupitna sloboda suda da prema svom uvjerenju ocijeni vrijednost i značenje pojedine utvrđene činjenice i odluči hoće li je ili neće uzeti u obzir. Druga uključuje dužnost suda valjano obrazložiti odluku o kazni, što znači da iz sudske presude mora biti vidljivo kako je i zašto sud vrednovao svaku od okolnosti koje su utjecale na visinu kazne. Jednako tako, kada viši sud odlučuje o žalbi zbog odluke o kazni, slobodan je drugačije vrednovati okolnosti i otegotne okolnosti u odnosu na prvostupanjski sud, no i njegova odluka mora biti cjelovito obrazložena.

Pitanje jednakog vrednovanja okolnosti koje utječu na visinu kazne važno je i s aspekta ustavnog načela jednakosti građana pred zakonom (čl. 14. st. 2. Ustava RH), koje zahtijeva da se počinitelji koji pod istim ili sličnim okolnostima počine ista kaznena djela kažnjavaju jednakom mjerom kazne.⁵⁶ Obveza kontrole njegova poštovanja u nadležnosti je Vrhovnog suda RH, koji je sukladno Ustavu dužan osigurati jedinstvenu primjenu prava. No i kod primjene tog ustavnog načela valja biti oprezan i staviti ga u kontekst ostalih pravila o odmjeravanju kazne. Ujednačavanje sudske prakse i poštivanje načela jednakosti ni u kojem slučaju ne znači da svi počinitelji istog kaznenog djela trebaju dobiti istu ili sličnu kaznu. Takav pristup bio bi u izravnoj suprotnosti i doveo bi do dezavuiranja jednog od temeljnih načela kaznenog prava, načela individualizacije kazne. No visina kazne u sudskoj praksi trebala bi biti pri-

⁵⁵ Grozdanić, M., Škorić, M., O kaznenom pravu i kazni zatvora, u: Turković, K., Munivra-
na Vajda, M., Dragičević Prtenjača M. (ur.), Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse, Pravni
fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2019, str. 209.

⁵⁶ Đurđević, Z., Odluka o kazni – kaznenoprocena pitanja, Hrvatski ljetopis za kazneno
pravo i praksu, vol. 11, br. 2/2004, str. 763.

bližno jednaka za približno jednake slučajeve.⁵⁷ Da bi se to postiglo, nužno je da svaka od okolnosti koja je uzeta u obzir prilikom odmjeravanja kazne bude argumentirano obrazložena. To je zakonska obveza suda, čijim se izvršavanjem višem sudu omogućava preispitivanje prvostupajnske odluke o kazni, ali i ujednačavanje vrednovanja okolnosti na kojima se temelji izrečena kazna.⁵⁸

Imajući u vidu svu kompleksnost pravila o izboru vrste i mjere kazne počiniteljima određenog kaznenog djela, nesporno je da se iz samih statističkih podataka o visini izrečene kazne ne mogu dati ozbiljni zaključci. Stoga, da bi se mogla izvesti pravno relevantna ocjena o sudskom izboru vrste i mjere kazne počiniteljima kaznenog djela teškog ubojstva ranije zlostavljane bliske osobe, provedena je analiza slučajeva iz sudske prakse i pokušalo se u njima pronaći izvjesne zakonitosti, kao i uočiti eventualna odstupanja.

4.1. Metodologija istraživanja

Za potrebe pisanja ovog rada provedeno je istraživanje prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Pretraživanjem informacijskog sustava *Sudska praksa*, koje je obuhvatilo razdoblje od 1. siječnja 2013. do zaključno 1. studenog 2022. godine, izdvojene su sve objavljene pravomoćne osuđujuće presude u kojima su počinitelji bili proglašeni krivima za kazneno djelo teškog ubojstva ranije zlostavljane osobe.⁵⁹ Nakon toga su u odnosu na formirani uzorak pribavljene prvostupajnske presude županijskih sudova i presude Visokog kaznenog suda i Vrhovnog suda, koji su odlučivali povodom žalbi kao drugostupajnski sudovi, te presude Vrhovnog suda, koji je povodom žalbe u pojedinim slučajevima odlučivao kao trećestupajnski sud. Nakon tako provedenog kvantitativnog modeliranja uzorak istraživanja ukupno je obuhvatio 20 presuda županijskih sudova kao prvostupajnskih sudova, 18 presuda Vrhovnog suda i dvije presude Visokog kaznenog suda kao drugostupajnskih sudova te pet presuda Vrhovnog suda kao trećestupajnskog suda.

⁵⁷ Usp. Dragičević Prtenjača, M., Utjecaj (nemetodološkog) odmjeravanja kazne na (ne)ujednačenost sudske prakse u Hrvatskoj i narušavanje tekovine vladavine prava, u: Turko-
vić, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača M. (ur.), Kazneno pravo: sinergija teorije i
prakse, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2019, str. 123.

⁵⁸ Pojedine države donijele su smjernice za kažnjavanje koje zasigurno doprinose ujedna-
čavanju sudske prakse, no posve je drugo pitanje koliko se u takvu sustavu može realizirati
načelo individualizacije. Za iskustva Sjedinjenih Američkih Država v. Frase, Richard S., Forty
Years of American Sentencing Guidelines: What Have We Learned?, Crime and Justice, vol.
48, 2019, str. 79–135.

⁵⁹ Presuda kojom je utvrđeno da je optuženik u neubrojivom stanju počinio protupravno
djelo zakonskih obilježja kaznenog djela teškog ubojstva ranije zlostavljane bliske osobe (čl.
111. toč. 3.) nije dio analiziranog uzorka (VSRH, I Kž 577/19-4 od 6. studenog 2019.).

Uzorak je obuhvatio 20 počinitelja i 22 žrtve, s obzirom na to da je jedan počinitelj počinio kazneno djelo teškog ubojstva na štetu tri žrtve koje je ranije već zlostavljao.⁶⁰ Primarni je cilj provedenog istraživanja bio analizirati odluke sudova u dijelu koji se odnosi na visinu izrečene kazne. No prije analize odluke o kazni u nastavku će se ukratko izložiti socio-demografske karakteristike počinitelja i kriminološko-viktimološke karakteristike žrtava.

Što se tiče sociodemografskih karakteristika počinitelja, u uzorku dominiraju počinitelji srednje životne dobi, odnosno oni od 51 do 60 godina (sedam počinitelja), a nakon njih slijede počinitelji u dobi od 30 do 40 godina (njih pet) te počinitelji u dobi od 61 do 70 godina (njih trojica). Tri počinitelja imala su između 41 i 50 godina. Preostala dva počinitelja imala su 71, odnosno 75 godina u trenutku počinjenja kaznenog djela. Posebno je indikativan podatak da su svi počinitelji u promatranom uzorku osobe muškog spola.⁶¹ U pogledu obrazovnog statusa gotovo polovica počinitelja imalo je srednju stručnu spremu (njih deset). Jedan je počinitelj imao visoku stručnu spremu, dvojica osnovnu školu, dvoje je bilo bez škole, dok za ostale počinitelje taj podatak nije bio naveden u presudi. Podaci o zaposlenosti počinitelja pokazuju da je njih devet (45 %) u trenutku počinjenja kaznenog djela imalo status umirovljenika, osam (40 %) bilo je nezaposleno, dok za tri počinitelja (15 %) podatak o zaposlenosti nije bio sadržan u presudi.

U pogledu kriminološko-viktimoloških karakteristika prikupljeni podaci pokazuju kako su od ukupno 22 žrtve njih čak 16 ili 73 % bile sadašnje ili bivše partnerice počinitelja (supruga ili izvanbračna supruga). Dva počinitelja djelo su počinila na štetu svojih majki. U preostala tri slučaja žrtve su bile počiniteljev otac, sestra te dvije malodobne kćeri. Iz ovih je podataka vidljivo da su sve žrtve, osim jedne, bile osobe ženskog spola.⁶²

⁶⁰ Devet je počinitelja uz kazneno djelo iz čl. 111. toč. 3. počinilo u stjecaju i druga kaznena djela (teško ubojstvo na okrutan i podmukao način, teško ubojstvo posebno ranjive osobe, teško ubojstvo iz bezobzirne osvete, ubojstvo, prijetnju, nasilje u obitelji te povredu djetetovih prava), no ona nisu predmet ove analize.

⁶¹ I ranija istraživanja potvrđuju da su počinitelji nasilnih djela na štetu bliskih osoba većinom muškarci. Garcia, L., Soria, C., Hurwitz, E.L., op. cit. (bilj. 10), str. 370.

⁶² Druga istraživanja također potvrđuju da su u većini slučajeva žrtve nasilja u obitelji žene. V. primjerice Iratzoqui, A., McCutcheon, J., The Influence of Domestic Violence in Homicide Cases, *Homicide Studies*, vol. 22, br. 2/2018, str. 155.

4.2. Izrečene sankcije za kazneno djelo teškog ubojstva ranije zlostavljane bliske osobe

Počiniteljima kaznenog djela teškog ubojstva ranije zlostavljane bliske osobe u odnosu na 16 žrtava izrečena je kazna zatvora (73 %), dok je kazna dugotrajnog zatvora izrečena u odnosu na preostalih šest žrtava (27 %).⁶³

Tablica 1.

VISINA POJEDINAČNO IZREČENIH PRAVOMOĆNIH KAZNI DUGOTRAJNOG ZATVORA I KAZNE ZATVORA ZA KAZNENO DJELO TEŠKOG UBOJSTVA (čl. 111. t. 3.)

Visina izrečene kazne	Broj izrečenih kazni	%
21–25 g.	6	27,3
15–20 g.	4	18,2
10–15 g.	1	4,5
manje od 10 g.	11	50
<i>Ukupno</i>	22	100

Pregledom podataka o dužini trajanja zatvorske kazne iz Tablice 1 vidljivo je kako su sudovi u čak polovici slučajeva (u odnosu na 11 žrtava) počiniteljima kaznenog djela teškog ubojstva bliske osobe koju su već ranije zlostavljali izrekli kaznu zatvora ispod zakonskog minimuma od deset godina. Najčešće izrečena kazna jest ona od šest godina (u odnosu na šest žrtava), dok su najniže izrečene kazne zatvora iznosile tri, odnosno tri i pol godine. U jednom je slučaju sud izrekao kaznu zatvora od 13 godina, dok je u četiri slučaja počiniteljima izrečena kazna zatvora u rasponu od 15 do 20 godina.

Kazna dugotrajnog zatvora izrečena je šestorici počinitelja. Dvojici od njih izrečena je kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 godine, jednom u trajanju od 24 godine te trojici u trajanju od 25 godina, što je ujedno i najteža izrečena pojedinačna kazna za ovo kazneno djelo u analiziranom uzroku. Na ovom mjestu treba istaknuti da je počinitelju koji je u stjecaju počinio više kaznenih djela ubojstva i teškog ubojstva izrečena jedinstvena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 40 godina.⁶⁴

⁶³ Županijski sudovi kao prvostupanjski sudovi imali su blažu kaznenu politiku u odnosu na viši sud. Tako su u 82 % slučajeva izrekli kaznu zatvora, dok je u odnosu na 18 % žrtava izrečena kazna dugotrajnog zatvora.

⁶⁴ Među analiziranim predmetima po broju žrtava posebno se izdvaja predmet u kojem je okrivljenik pucao u automobil u kojem su se nalazili njegova supruga, njezin partner i troje

Prema tome kaznena politika zakonodavca, kada se promatra isključivo kroz prizmu zakonski zadane mjere represije za odnosno kazneno djelo (to je kazna unutar propisanog raspona od 10 do 20, odnosno od 21 do 40 godina), realizirala se u točno polovici slučajeva (u odnosu na 50 % žrtava). No za presudbu o izrečenim kaznama treba upozoriti na važan podatak o odnosu broja pokušanih i dovršenih kaznenih djela teškog ubojstva. Naime u svim slučajevima kada je djelo bilo dovršeno kazna je bilo odmjerena unutar kaznenog okvira. Dakle kada govorimo o sudskoj praksi u odnosu na izrečenu kaznu za kazneno djelo teškog ubojstva ranije zlostavljane osobe, treba istaknuti kako sudovi u slučaju dovršenog djela izriču kazne unutar kaznenog okvira propisanog za to kazneno djelo. No stvari stoje potpuno drugačije kada je riječ o pokušaju tog istog djela kada su sudovi, bez iznimke, odmjeravali kazne ispod zakonom propisanog minimuma.⁶⁵

Tako je primjerice u jednom predmetu prvostupanjski sud primijenio institut zakonskog ublažavanja kazne *s obzirom na to da djelo nije dovršeno* iako kao otegotnu okolnost ističe *upornost i kriminalnu količinu* koju je optuženik iskazao pri počinjenju kaznenog djela jer je žrtvu prvo hicem iz puške s leđa ustrijelio u području prsnog koša, zatim je krenuo za njom u smočnicu, gdje ju je s dva udarca oborio na tlo. Kad se žrtva uspjela pridići, više puta ju je šakom udario po licu, ponovo oborio na tlo i, dok je ležala potrbuške, sjeo na nju te je davio rukama, sve dok u kuću nije ušao njezin bratić.⁶⁶ Na isti je način sud rezonirao i u drugom slučaju, kada su kao otegotne okolnosti navedene upornost i kriminalna količina iskazana pri počinjenju djela, koje se sastojaju

djece te je usmrtio svoju suprugu i njezina partnera, dok su djeca ostala neozlijeđena. U odnosu na suprugu i njihovu zajedničku djecu počinitelju su izrečene pojedinačne kazne u trajanju od 25, odnosno po šest godina za kćeri, dok mu je za smrt njezina partnera i pokušaj ubojstva njegova sina izrečena kazna u trajanju od 21, odnosno četiri godine zatvora. VSRH, III Kž 2/15-7 od 1. rujna 2015.

⁶⁵ U dva predmeta u kojima je djelo ostalo u pokušaju sudovi su utvrdili postojanje naročito olakotnih okolnosti te su, pozivajući se na njih, ublažili kaznu (ŽS, K-10/19-28 od 2. travnja 2020. i ŽS, 11 K-12/15 od 23. studenog 2015.). Obje je presude Vrhovni sud potvrdio (VSRH, I Kž 366/20-6 od 15. svibnja 2021. i VSRH, I Kž 208/16-7 od 30. svibnja 2016.), s time da je u odnosu na drugi predmet dodao da se primjena instituta ublažavanja kazne dodatno opravdava time što je djelo ostalo u pokušaju. Detaljnije o tim predmetima v. *infra* bilješke 75 i 76.

⁶⁶ Pored upornosti i iskazane kriminalne količine, prvostupanjski je sud kao otegotne okolnosti naveo i posljedice djela (teška tjelesna ozljeda žrtve, koja je zahtijevala hitni operativni zahvat i višednevno bolničko liječenje) te dosadašnju osuđivanost. Kao olakotne okolnosti istaknute su sudjelovanje u Domovinskom ratu te neznatna smanjena ubrojivost, kojoj je optuženik djelomično pridonio time što se doveo u stanje pripitosti (ŽS, 2 K-22/17-71 od 25. svibnja 2018.). Iako je Vrhovni sud prihvatio žalbu državnog odvjetnika te zbog iskazane upornosti i kriminalne količine koju je optuženik iskazao pri počinjenju djela povisio kaznu s četiri na šest godina, kazna je i dalje ostala ispod zakonom propisanog minimuma (VSRH, I Kž 421/18-4 od 10. listopada 2018.).

lo u nanošenju mnogostrukih ozljeda žrtvi, koju je optuženik nožem dužine oštrice deset i pol centimetara ubadao u različite dijelove tijela u vrijeme dok je spavala. Iako sud ističe kako je optuženik poduzeo sve radnje potrebne da oštećenicu liši života, primijenio je institut zakonskog ublažavanja *s obzirom na to da djelo nije dovršeno*.⁶⁷

Posebno je sporno obrazloženje odluke o kazni kojom su počinitelju koji je iz automatske puške pucao u automobil u kojem su se nalazili njegova supruga, njezin partner te troje djece (dvoje zajedničke djece okrivljenika i žrtve te sin njezina novog partnera) izrečene kazne od po šest godina za dva kaznena djela teškog ubojstva u pokušaju zajedničke djece (čl. 111. t. 2. i 3.). U obrazloženju tih kazni posebno je dvojbeno to što je sud kao olakotnu okolnost cijenio *duogodišnje poremećene odnose u braku između pokojne i okrivljenika*.⁶⁸ Tu ocjenu ni prvostupanjski sud ni drugostupanjski koji ju je potvrdio (dodatno navodeći da je okrivljenik *bio emocionalno iritiran činjenicom da njegova djeca sada žive u novoj obitelji, što mu onemogućava roditeljski utjecaj na njihov odgoj u mjeri koju on smatra potrebnom*) nisu doveli u odnos s činjenicom da je riječ o okrivljeniku koji je ranije bio pravomoćno osuđen na godinu i šest mjeseci zatvora zbog počinjenja kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja svoje malodobne djece te da je svoju suprugu zlostavljao u razdoblju od gotovo pet godina.⁶⁹ Vrhovni sud potvrdio je odluku o kazni navodeći sljedeće: *Iako*

⁶⁷ Pored upornosti i iskazane kriminalne količine, sud je otegotnim još cijenio posljedice djela (teška i po život opasna tjelesna ozljeda, koja nije dovela do smrti samo zbog hitne medicinske intervencije). Okolnost da je optuženik osam dana prije inkriminiranog događaja prekršajno kažnjen uvjetnom zatvorskom kaznom zbog nasilja nad žrtvom sud nije cijenio, kao što nije cijenio to što iz provedenih dokaza jasno proizlazi da je optuženik već ranije verbalno i fizički napadao oštećenicu i prijetio joj smrću, da ju je polio benzinom uz prijetnju da će zapaliti nju i kuću, kao ni izjave svjedoka koji su tvrdili da je optuženik često tukao suprugu. S druge strane kao olakotne okolnosti sud je cijenio priznanje krivnje, neosuđivanost za kaznena djela, narušeno zdravlje i iskazanu spremnost da prestane konzumirati alkohol, kao i to da je *tempore criminis* optuženik bio bitno smanjeno ubrojav, pri čemu je sud imao u vidu da je tome djelomično sam pridonio svojom ovisnošću o alkoholu i aktualnom pripitošću (ŽS, 2 K-13/18-77 od 18. prosinca 2018.).

⁶⁸ Kao olakotne okolnosti sud još navodi činjenicu da je nakon počinjenja djela jednoj od žrtava dopustio da njegovu djecu odveze na sigurno i uputio je da policiji prijavi ovaj događaj te je policiju dočekao na licu mjesta (ŽS, K-29/13 od 7. travnja 2014.).

⁶⁹ U presudi kojom je proglašen krivim zbog počinjenja kaznenog djela iz čl. 213. KZ/97 utvrđeno je kako je optuženik zlostavljao svoju suprugu, kojoj je u prisutnosti djece *učestalo govorio da je kurva, drolja, govno, krava te joj psovao i pljuvao u lice ili u skuhanu jelo, razbijao stvari po kući, a 14. studenog 2012. u stanu joj prijetio da će ubiti nju, sebe, njezina ljubavnika, nakon čega ju je uhvatio za vrat i počeo daviti, a pustio tek nakon što je dijete vrištalo i istrčalo iz stana po pomoć te je svojim kćerima govorio da su iste kao majka, da su kurve, drolje i krave, a neutvrđenog dana krajem mjeseca rujna 2012. udario u nos kćer M., uslijed čega je dijete krvarilo*. Ova je presuda donesena 5. veljače 2013., a tek nakon toga je protiv njega podignuta optužnica zbog kaznenog djela prijetnje koje je počinio tijekom mjeseca

se radi o kaznenim djelima teškog ubojstva s dvije kvalifikatorne okolnosti (osoba posebno ranjiva zbog dobi i bliska osoba koja je ranije zlostavljana, op. a.), ostaje činjenica da su ta kaznena djela ostala u pokušaju, što, suprotno tvrdnji žalbe, predstavlja zakonski osnov za izricanje kazne ispod zakonom zapriječenog minimuma., pa imajući u vidu da maloljetni oštećenici, srećom, nisu pretrpjeli nikakve fizičke ozljede, to su po sudu prvog stupnja utvrđene pojedinačne kazne zatvora za ta kaznena djela u svemu primjerene.⁷⁰

Ovakve odluke suda mogle bi se razumjeti ako se polazi od toga da zbog odsutnosti ili manjeg intenziteta štetnih posljedica počinitelj zaslužuje manju kaznu od one propisane za dovršeno kazneno djelo. S aspekta štetne posljedice kod kaznenog djela teškog ubojstva, razlika između pokušnog i dovršenog kaznenog djela više je nego značajna. No posve je drugo pitanje je li u prethodno navedenim slučajevima bilo prihvatljivo izreći ublaženu kaznu kada se zna da za ublažavanje kazne nije dovoljno samo da je djelo ostalo nedovršeno, nego je nužno ocijeniti do koje se mjere počinitelj približio dovršenju, koliki je stupanj opasnosti njegove radnje i koliki je stupanj njegove zločinačke volje (krivnje).⁷¹ Zakonodavac je za pokušaj kaznenog djela fakultativno propisao mogućnost ublažavanja kazne, a ne obvezu suda da kaznu ublaži. Stoga se ne može prihvatiti da je svako ublažavanje kazne utemeljeno na izričitoj zakonskoj ovlasti propisanoj u čl. 34. st. 2. prihvatljivo. Mora se uzeti u obzir mogućnost da mogu postojati i da postoje slučajevi kada, unatoč tome što je djelo ostalo nedovršeno, počinitelj ne zaslužuje ublažavanje kazne.

Kada je riječ o kaznenom djelu teškog ubojstva bliske osobe koju je počinitelj već ranije zlostavljao, nužno je okolnost da je djelo ostalo u pokušaju vrednovati uzimajući u obzir i druge okolnosti tog djela, posebice duljinu i intenzitet ranijeg zlostavljanja žrtve te upornost koju je počinitelj iskazao pri počinjenju ovog djela. Drugim riječima, obveza suda pri ocjeni pokušaja kao osnove za ublažavanje kazne ne iscrpljuje se u pukoj konstataciji da je djelo ostalo nedovršeno, nego zahtijeva od suda i ocjenu drugih okolnosti, posebice izraženu zločinačku volju, te na kraju njihovo sveobuhvatno i cjelovito vrednovanje. Utvrđenje suda da upornost u konkretnom slučaju treba uzeti kao otegotnu okolnost te istodobno ublažavanje kazne počinitelju zbog toga što djelo nije dovršeno, uz isticanje da do smrti žrtve nije došlo samo zahvaljujući sretnom spletu okolnosti, samo je po sebi kontradiktorno. Upornost upućuje

studenog 2012. na štetu svoje supruge i njezina partnera. Ostaje nejasno zbog čega protiv M. S. paralelno s postupkom zbog zapuštanja i zlostavljanja djece nije pokrenut i postupak zbog nasilja na štetu supruge i prijateljice, to više što je iz presude kojom je osuđen zbog kaznenog djela iz čl. 213. nedvojbeno kako je *okrivljenik svoju suprugu zlostavljao nekoliko godina, čak ju je pokušao udaviti*. ŽS, K-29/13, ibidem.

⁷⁰ VSRH, I Kž 360/14-11 od 26. veljače 2015.

⁷¹ Novoselec, P., op. cit. (bilj. 54), str. 290.

na izravnu namjeru, i to prvog stupnja, koju karakterizira naglašena voljna komponenta. Počinitelj ide za tim da ostvari obilježja kaznenog djela, baš mu je stalo do toga da počini kazneno djelo,⁷² što je okolnost koja se mora dovesti u relaciju s tim da je djelo tek pukom srećom ostalo nedovršeno. Ako pak kod djela koje je ostalo u pokušaju sud dodatno na strani počinitelja utvrdi postojanje naročito olakotnih okolnosti, i njih mora vrednovati zajedno s ostalim utvrđenim okolnostima (posebice onim otegotnim) jer ni one ne trebaju niti smiju uvijek dovesti do ublažavanja kazne. Kao ni pokušaj, ni one nisu obligatorna, već samo fakultativna osnova za ublažavanje kazne (čl. 48. st. 2. Kaznenog zakona).⁷³

4.3. Obrazloženje odluke o kazni prvostupajnskih sudova i odluke višeg suda povodom žalbe državnog odvjetnika

U ovome dijelu rada ukratko će se navesti otegotne i olakotne okolnosti koje su prvostupajnski sudovi uzimali u obzir prilikom odmjerenja kazne te učestalost žalbi državnog odvjetništva zbog odluke o kazni, kao i odluke višeg suda koji je o njima odlučivao. S obzirom na to da su konkretne okolnosti koje su prvostupajnski sudovi uzimali u obzir prilikom izbora mjere kazne počiniteljima kaznenog djela teškog ubojstva ranije zlostavljane bliske osobe brojne i mogu se podvesti pod različite okolnosti nabrojene u čl. 47. Kaznenog zakona, u cilju izbjegavanja njihova preklapanja, kao i nedoumica oko pitanja gdje razvrstati pojedinu okolnost, taksativno će se pobrojati sve okolnosti koje su prvostupajnski sudovi uzimali u obzir prilikom odmjerenja kazne.

Kao najčešća otegotna okolnost u analiziranom uzorku pojavljuje se upornost u počinjenju kaznenog djela koja je utvrđena na strani osam počinitelja. Nedostatak sućuti i/ili žaljenja zbog počinjenja djela utvrđen je kod četvorice počinitelja, dok je trojici bešćutnost uzeta kao otegotna okolnost. Izravna namjera kao otegotna okolnost izrijeckom je navedena u obrazloženju odluke o kazni kod četiri optuženika. Ostale otegotne okolnosti koje je utvrdio prvostupajnski sud jesu sljedeće: izigrano povjerenje žrtve, ranija osuđivanost i/ili prekršajna kažnjavanost, žrtva je bila majka više djece, žrtva je bila invalid, posljedice djela, djelu su svjedočila maloljetna djeca ili je ono počinjeno u njihovoj prisutnosti, jačina povrede zaštićenog dobra, izazivanje požara nakon počinjenog i okolnost da djelo teško pogađa užu obitelj.

⁷² Novoselec, P., Martinović, I., Komentar Kaznenog zakona, I. knjiga: Opći dio, Narodne novine, Zagreb, 2019, str. 197.

⁷³ Detaljnije naročito o olakotnim okolnostima kao osnovi ublažavanja kazne v. Mrčela, M., Vuletić, I., Komentar Kaznenog zakona, Opći dio, Libertin naklada, Rijeka, 2021, st. 312–314; Novoselec, P., op. cit. (bilj. 54), str. 426.

Među olakotnim okolnostima koje su sudovi utvrdili prevladavaju bitno smanjena ubrojivost i smanjena ubrojivost (utvrđene su kod ukupno petnaest počinitelja),⁷⁴ zatim neosuđivanost, narušeno zdravlje i sudjelovanje u Domovinskom ratu, što je utvrđeno kod sedam počinitelja, te izraženo žaljenje i/ili kajanje kod četvorice okrivljenika. U dva je slučaja sud uzeo u obzir doprinos žrtve. Ostale olakotne okolnosti koje je utvrdio prvostupanjski sud jesu sljedeće: mlada dob počinitelja, oprost žrtve, to što je počinitelj otac, njegovo korektno ponašanje pred sudom, spremnost da prestane konzumirati alkohol, to što je počinitelj invalid, počinjenje djela s neizravnom namjerom kao oblikom krivnje, dugogodišnji poremećeni odnosi u braku između pokojne i okrivljenika, nezaposlenost, kao i odnos žrtve i obitelji prema počinitelju.

U dva je predmeta sud ocijenio da sljedeće okolnosti u svom zbiru čine naročito olakotne okolnosti te je počinitelju izrekao ublaženu kaznu u trajanju od sedam te tri i pol godine (u oba je predmeta djelo ostalo nedovršeno): dosadašnja neosuđivanost, smanjena ubrojivost te odnos žrtve i obitelji prema počinitelju;⁷⁵ sudionik Domovinskog rata, višestruko odlikovan, invalid, doprinos oštećenice.⁷⁶ Izrečene kazne Vrhovni je sud u oba predmeta potvrdio.⁷⁷

U znatnom broju slučajeva državno odvjetništvo nije bilo zadovoljno izrečenom kaznom te je u odnosu na devetnaest žrtava uložilo žalbe zbog odluke o kazni.⁷⁸

⁷⁴ Znatnom broju počinitelja (75 %) sud je izrekao sigurnosnu mjeru obveznog liječenja od ovisnosti i/ili sigurnosnu mjeru obveznog psihijatrijskog liječenja procjenjujući da zbog ovisnosti o alkoholu, odnosno duševne bolesti, postoji opasnost da će ponovno počiniti teže kazneno djelo.

⁷⁵ ŽS, K-10/19-28, op. cit. (bilj. 65). Prvostupanjski je sud otegotnim cijenio dosadašnju prekršajnu kažnjavanost, no nije istaknuo da se radi o šest presuda prekršajnog suda zbog fizičkog i psihičkog zlostavljanja žrtve koju je na kraju pokušao ubiti dok je spavala. Sud se također u obrazloženju odluke o kazni ni na koji način nije osvrnuo na to da je djelo počinjeno na podmukao način.

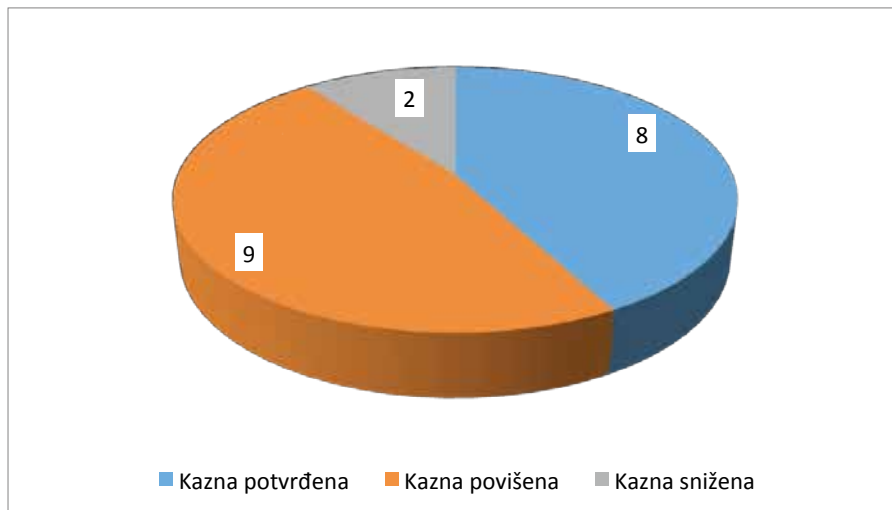
⁷⁶ ŽS, 11 K-12/15, op. cit. (bilj. 65). Doprinos oštećenice sud vidi u sljedećem: nakon razvoda braka kuća je sudski pripala optuženiku (u tijeku je bio postupak iseljenja oštećenice) te je u kući povremeno boravio njezin prijatelj (također oštećenik u ovom postupku), i to u *konfornom stanu na katu kuće, dok je optuženik boravio u neuvjetnom prostoru u prizemlju kuće, pa je očito da je optuženik zbog svoje ljubomore i bijesa radi navedene činjenice reagirao kako je reagirao*. U ovom je predmetu sud otegotnom okolnošću cijenio njegovu raniju osuđivanost (zbog kaznenih djela povrede dužnosti uzdržavanja te uništenja i oštećenja tuđe stvari). Na okolnost da je djelo počinjeno na podmukao način, kao i da je protiv okrivljenika u razdoblju od deset godina podneseno devet prekršajnih prijava zbog prekršaja iz ZZNO-a te protiv javnog reda i mira sud se nije osvrnuo u obrazloženju odluke o kazni iako nespornim smatra da je optuženik u više navrata bio nasilan prema oštećenoj i njihovoj djeci. Za dva kaznena djela teškog ubojstva u pokušaju (čl. 111., toč. 1. i 3. u odnosu na oštećenicu te čl. 111. toč. 1. u odnosu na oštećenika) optuženiku je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od četiri godine i deset mjeseci.

⁷⁷ VSRH, I Kž 366/20-6, op. cit. (bilj. 65) i VSRH, I Kž 208/16-7, op. cit. (bilj. 65).

⁷⁸ Državno odvjetništvo nije se žalilo na odluku o kazni u tri slučaja, od kojih je u jednom bila izrečena kazna zatvora u trajanju od sedam godina zbog pokušaja teškog ubojstva sestre,

Graf 1.

ODLUKE VIŠEG SUDA POVODOM ŽALBE ZBOG ODLUKE O KAZNI

Vrhovni sud, odnosno Visoki kazneni sud, izrečene je kazne prvostupanjskih sudova povodom izjavljenih žalbi potvrdio u odnosu na osam žrtava (42 %),⁷⁹ dok je u odnosu na preostalih 11 žrtava (58 %) kaznu korigirao na način da je u devet slučajeva viši sud izrekao veću, a u preostala dva slučaja manju mjeru kazne. Nedvojbeno je dakle da je državno odvjetništvo generalno nezadovoljno visinom izrečenih kazni počiniteljima ovog kaznenog djela (žalba zbog odluke o kazni uložena je u odnosu na 86 % žrtava), kao i da se drugostupanjski sud u gotovo polovici slučajeva složio s njihovom ocjenom te bio stroži od prvostupanjskih sudova i povišio kaznu u odnosu na devet (od ukupno 19) žrtava.⁸⁰

dok su u preostala dva slučaja bile izrečene kazne dugotrajnog zatvora u trajanju od 24 i 30 godina zbog teškog ubojstva supruge. Vrhovni je sud u navedenim predmetima odlučivao o kazni povodom žalbe optuženika te je potvrdio kazne u trajanju od sedam i 24 godine, dok je u trećem slučaju kaznu dugotrajnog zatvora smanjio na 25 godina. VSRH, I Kž 366/20 od 19. svibnja 2019.; VSRH, I Kž 27/17-4 od 7. veljače 2017.; VSRH, I Kž 306/19-8 od 5. prosinca 2019.

⁷⁹ Sve potvrđene prvostupanjske odluke o kazni bile su ublažene (djelo je ostalo u pokušaju i/ili je sud utvrdio postojanje naročito olakotnih okolnosti).

⁸⁰ U jednom je predmetu Visoki kazneni sud prihvatio žalbu državnog odvjetnika te je kaznu povišio s 12 na 20 godina smatrajući da je prvostupanjski sud podcijenio otegotne okolnosti (raniju osuđivanost i posljedice kaznenog djela jer je osmero djece ostalo bez majke). To je ujedno i najveće odstupanje između prvostupanjske i drugostupanjske odluke o kazni (ŽS, 28 Kzd-4/20-68 od 18. siječnja 2021., VKSRH, I Kžzd-5/21-4 od 15. srpnja 2021.). Ovaj je

Državno je odvjetništvo u žalbama zbog odluke o kazni isticalo da je prvostupanjski sud podcijenio otegotne okolnosti i/ili precijenio olakotne okolnosti. S obzirom na to da okolnost trajanja i intenziteta ranijeg zlostavljanja te okolnost ranije osuđivanosti počinitelja u kaznenom i/ili prekršajnom postupku dominiraju u analiziranom uzorku, u nastavku će se pozornost usredotočiti na njihov utjecaj na visinu izrečene kazne.

4.3.1. Utjecaj trajanja i intenziteta zlostavljanja na visinu kazne i načelo zabrane dvostrukog vrednovanja okolnosti važnih za odmjeravanje kazne

Prilikom odmjeravanja kazne sud mora voditi računa o tome da se okolnosti koje je zakon već uzeo u obzir prilikom propisivanja kaznenog okvira za određeno kazneno djelo ne smiju još jednom uzimati u obzir kod odmjeravanja kazne jer bi to dovelo do toga da se ista okolnosti vrednuje dva puta, i prilikom prihvaćanja zakonskog kaznenog okvira i prilikom odmjeravanja kazne unutar tog okvira. Ni među teoretičarima kaznenog prava ni u sudskoj praksi nije sporna zabrana takva dvostrukog vrednovanja.⁸¹ Međutim od načelnog pravila o zabrani dvostrukog vrednovanja postoji iznimka oko koje također postoji opća suglasnost i koja glasi: dopušteno je dvostruko vrednovanje kada se okolnost koja je obilježje kaznenog djela može stupnjevati. U tom slučaju o intenzitetu obilježja ovisi i visina kazne.⁸² U tom se smislu očitovao i Ustavni sud RH istaknuvši kao iznimku od opće zabrane dvostrukog vrednovanja okolnosti važnih za odmjeravanje kazne situaciju *kada sud ocijeni da mora uzeti u obzir one okolnosti koje pobliže određuju kvantitetu ili kvalitetu pojedinih obilježja ili način počinjenja kaznenog djela*.⁸³

U kontekstu odmjeravanja kazne za kazneno djelo teškog ubojstva ranije zlostavljane bliske osobe prethodno navedeno ogleda se u sljedećem: sud prilikom odmjeravanja kazne počinitelju ne smije uzeti kao otegotnu okolnost to što je žrtvu ranije već zlostavljao jer je upravo to kvalifikatorna okolnost koju je zakonodavac imao u vidu kada je predvidio kaznu dugotrajnog zatvora za ovo kazneno djelo. Prema tome okolnost da je žrtva ranije već bila zlostavljana sama po sebi ne može se uzeti kao otegotna okolnost prilikom odmjeravanja

okrivljenik počinio i kazneno djelo povrede djetetovih prava, pa mu je viši sud izrekao jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 godine, koju je Vrhovni sud kao trećestupanjski sud potvrdio (VSRH, III Kž 6/21-4 od 20. siječnja 2022.).

⁸¹ Novoselec, P., op. cit. (bilj. 54), str. 423–424; Novoselec, P., Martinović, I., op. cit. (bilj. 72), str. 329–331; Mrčela, M., Vuletić, I., op. cit. (bilj. 73), str. 304–305.

⁸² Novoselec, P., Martinović, I., ibidem, str. 330.

⁸³ Ustavni sud RH, U-III/6236/2011. od 12. travnja 2012. (toč. 11).

kazne za kazneno djelo iz čl. 111. t. 3. jer bi se time prekršilo pravilo o zabrani dvostrukog vrednovanja iste okolnosti. Međutim sud je ovlašten i dužan prilikom odmjerenja kazne uzeti u obzir intenzitet i trajanje zlostavljanja te voditi računa o tome nadmašuje li zlostavljanje kojem je žrtva bila izložena i koje ulazi u biće kaznenog djela teškog ubojstva kao njegova kvalifikatorna okolnost po svom intenzitetu i trajanju potrebno za ostvarenje ovog kvalificiranog oblika kaznenog djela.⁸⁴

U analiziranom uzroku nalazimo primjere u kojima je prvostupanjski sud u cijelosti zanemario intenzitet i trajanje zlostavljanja kojem je žrtva bila izložena prilikom donošenja odluke o kazni. Tako je sud u jednom predmetu nedvojbeno utvrdio da je optuženik suprugu tijekom niza godina trajanja njihove bračne zajednice učestalo vrijeđao te psihički i fizički zlostavljao, zbog čega je često zajedno s djecom noćila u kućama svojih rođaka. Kćeri optuženika izjavile su kako je njihov otac bio nasilan prema majci, a kada bi je one pokušale zaštititi, nasilje je usmjerio i prema njima. Otkad znaju za sebe, živjele su u neprestanom strahu zbog fizičkog i psihičkog maltretiranja optuženika, koji je stalno govorio da će ih sve pobiti i poklati. Iako sud ističe kako u cijelosti prihvaća iskaze ovih svjedokinja smatrajući da vjerodostojno opisuju dinamiku unutar obitelji, s posebnim naglaskom na izrazitu agresivnost optuženika, u obrazloženju odluke o kazni navodi kako *nije našao otegotnih okolnosti* te je s obzirom na to da je djelo ostalo u pokušaju primijenio institut ublažavanja kazne.⁸⁵

Ni u predmetu u kojem je vjerodostojnim ocijenio iskaz sina koji je rekao kako je zlostavljanje njegove majke trajalo *od kada zna za sebe* i kćeri koja je izjavila kako se sjeća da je jednom prigodom otac gurnuo majku koja je pala na kamenje i slomila ruku, a dok je bila u visokom stupnju trudnoće tukao ju je puškom i kundakom, prvostupanjski sud trajanje i intenzitet nasilja nije smatrao otegotnom okolnosti.⁸⁶

⁸⁴ Mrčela i Vuletić ističu da utvrđenje otegotne okolnosti treba cijeliti po tome *nadmašuje li ona potrebno za ostvarenje kvalificiranog kaznenog djela*, a ne po tome što način počinjenja djela ili ostvarivanja kvalifikatorne okolnosti *odudara od prosječnog počinjenja djela* jer je potonje neprecizno i neprovjerljivo. Mrčela, M., Vuletić, I., op. cit. (bilj. 73), str. 293–294.

⁸⁵ ŽS, K-7/18-33 od 17. srpnja 2018. Vrhovni je sud žalbu državnog odvjetnika zbog odluke o kazni u ovom predmetu smatrao osnovanom, između ostalog i zbog toga što je prvostupanjski sud zanemario to što se radilo o dugogodišnjem zlostavljanju oštećenice i djece od strane optuženika, te je povisio kaznu s pet godina i četiri mjeseca na šest godina zatvora. VSRH, I Kž 377/19-8. od 16. listopada 2019.

⁸⁶ I u ovom je predmetu Vrhovni sud ispravio propust prvostupanjskog suda istaknuvši da, iako je optuženik ranije zbog nasilja dva puta bio osuđen pred prekršajnim sudom, to nisu bili najdrastičniji slučajevi nasilja u obitelji, već postoje brojni slučajevi optuženikova nasilničkog ponašanja koji su bitno teži od onih za koje je osuđen. Vrhovni je sud povisio kaznu s 13 na 15 godina uz obrazloženje, između ostalog, da je prvostupanjski sud podcijenio činjenicu da je optuženik s visokim stupnjem bezobzirnosti i odlučnosti ubio suprugu. ŽS, K-17/15 od 24. veljače 2016.; VSRH, I Kž 246/16-7 od 12. srpnja 2016.

Sporna je također ocjena prvostupanjskog suda, koji je sve okolnosti vezane uz inkriminirani događaj (optuženik je žrtvi nožem dužine ošttrice dvadeset centimetara nanio 14 ubodnih rana u predjelu prsnog koša i trbuha, tri puta je bio pravomoćno osuđen u prekršajnom postupku zbog obiteljskog nasilja te se nije pridržavao zaštitne mjere zabrane uznemiravanja žrtve nasilja u obitelji, svoje supruge) podveo pod pojam zlostavljanje iz čl. 111. t. 3. te na strani optuženika nije našao nijednu otegotnu okolnost. Istodobno je kao olakotnu okolnost, između ostalog, naveo njegovu dosadašnju neosuđivanost prema podacima iz kaznene evidencije te zaključio da se ovaj događaj (ubojstvo supruge, op. a.) može smatrati incidentom u njegovu dosadašnjem životu.⁸⁷

U analiziranom uzorku ima i suprotnih primjera, u kojima je sud pravilno kao otegotnu okolnost cijenio intenzitet i trajanje zlostavljanja kojem je žrtva bila izložena te dodatno upozorio na složenost fenomena obiteljskog nasilja. Tako je, primjerice, u jednom predmetu prvostupanjski sud utvrdio da konkretne okolnosti u značajnoj mjeri nadilaze ionako teške okolnosti svojstvene kaznenom djelu iz čl. 111. t. 3. te je kao otegotnu okolnost, između ostalog, počinitelju uzeo iznimnu i dugotrajnu upornost u kriminalnom postupanju kroz dugogodišnje zlostavljanje žrtve. Sud je, obrazlažući presudu, posebno istaknuo kako obiteljsko nasilje u sebi kumulira tjelesno, psihičko, ali i ekonomsko nasilje, zbog kojeg su žrtve onemogućene u korištenju zajedničke imovine i financijskih sredstava. Istaknuo je kako su žrtve ovog nasilja uglavnom žene koje se nalaze u odnosu ovisnosti i podređenosti prema svojim partnerima, što iziskuje reakciju društvene zajednice kroz najteže kažnjavanje počinitelja takvih najtežih kaznenih djela s najtežim posljedicama.⁸⁸

Poseban naglasak i značaj trajanju i intenzitetu zlostavljanja prvostupanjski i Vrhovni sud dali su u predmetu protiv optuženika M. V. Prvostupanjski je sud istaknuo kako je, kraj nesporno dokazanog ranijeg zlostavljanja, kao otegotna cijenjena okolnost da je optuženik zlostavljao oštećenicu od samog početka trajanja bračne zajednice, izuzetno dugi vremenski period (preko 30 godina), te je kroz to razdoblje manifestirao različite oblike zlostavljanja, fizičko, verbalno, psihičko i ekonomsko. Ovaj je sud dodatno naglasio nedostatak šire društvene podrške žrtvama obiteljskog nasilja kao razlog zbog kojeg žrtve ne prijavljuju nasilnike. Naime u ovom je predmetu utvrđeno kako oštećenica,

⁸⁷ ŽS, 5 K-43/17. od 20. studenog 2017. Žalbu državnog odvjetnika zbog odluke o kazni Vrhovni je sud prihvatio te je optuženiku povisio kaznu za ovo djelo s osam na 13 godina smatrajući da su olakotne okolnosti (starija životna dob, narušeno zdravstveno stanje, ranija neosuđivanost, bitno smanjena ubrojivost te izrazito žaljenje i kajanje) precijenjene i da nije bilo uvjeta za primjenu odredbi o ublažavanju kazne, posebno s obzirom na činjenicu da je optuženik tri puta bio prekršajno kažnjavan zbog obiteljskog nasilja. VSRH, I Kž 37/18-4 od 7. veljače 2018.

⁸⁸ ŽS, 12 K-6/18-33 od 26. ožujka 2019.

unatoč teškom i dugotrajnom nasilju kojem je bila izložena (okrivljenik ju je tukao rukama i nogama, vukao za kosu i udarao glavnom o beton, zbog čega je često s djecom bježala kod susjeda, a tukao ju je i dok je bila trudna, zbog čega je izgubila dijete), nije htjela napustiti bračnu zajednicu zbog tradicionalnog odgoja i činjenice da su živjeli u maloju, zatvorenoj, ruralnoj sredini, u kojoj nije imala širu društvenu podršku. Potonje potvrđuje i činjenica da nitko od obitelji i susjeda nije prijavio nasilje, koje se nesporno često događalo kroz dugi vremenski period, tako da optuženik nije bio evidentiran kao počinitelj kaznenih ili prekršajnih djela nasilja u obitelji.⁸⁹ Vrhovni je sud povodom žalbe optuženika, koju je odbio kao neosnovanu, potvrdio prvostupanjsku presudu kojom je osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 24 godine te je dodatno istaknuo da, iako okolnost ranijeg zlostavljanja supruge kao bliske osobe predstavlja kvalifikatorno obilježje kaznenog djela, *vrijeme kroz koje se to zlostavljanje događalo te okolnosti koje su nastupile kao posljedica tog zlostavljanja (uz fizičku zlostavu, koja je rezultirala i jednim pobačajem, potreba bijega od kuće s djecom i skrivanja kod susjeda u vremenu više od 20 godina) u značajnoj mjeri nadilaze kvalifikatorno obilježje ovog kaznenog djela i može biti tretirano kao posebna otegotna okolnost.*⁹⁰

4.3.2. Utjecaj ranije osuđivanosti počinitelja na visinu kazne

Jedna od okolnosti važnih za odmjeravanje kazne jest i počiniteljev prijašnji život, koji se, između ostalog, ogleda i kroz činjenicu ranije (ne)osuđivanosti jer upućuje na odnos počinitelja prema zaštićenim društvenim vrijednostima.⁹¹ Pri tome se prijašnja neosuđivanost u praksi gotovo uvijek cijeni kao olakotna okolnost, dok se povrat u pravilu uzima kao otegotna okolnost.⁹² Prilikom vrednovanja ranije osuđivanosti posebno treba voditi računa o tome je li riječ o jednoj ili više osuda, a osobito radi li se o prijašnjim osudama za istovrsna kaznena djela (tzv. specijalni povrat), koji je osobito otegotna okolnost.⁹³ Otegotna je okolnost i ranije kažnjavanje za prekršaje,⁹⁴ posebice kada je riječ o kažnjavanju za istovrsne prekršaje, što je u kontekstu odmjeravanja kazne počiniteljima kaznenog djela iz čl. 111. t. 3. posebno značajno.

⁸⁹ ŽS, 12 K-11/15-135, op. cit. (bilj. 9).

⁹⁰ VSRH, I Kž 27/17-4, op. cit. (bilj. 78).

⁹¹ Bitanga, M., Škalabrin, D., op. cit. (bilj. 54), str. 46.

⁹² Uz pitanje utvrđivanja ranije osuđivanosti vezano je pitanje rehabilitacija. Više o tome v. Moslavac, B., Sudsko utvrđivanje rehabilitacije osuđenika i tretiranje recidivista, Ius - info, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2021B1489>.

⁹³ Novoselec, P., op. cit. (bilj. 54), str. 421.

⁹⁴ Tako Novoselec, P., Martinović, I., op. cit. (bilj. 72), str. 326, Mrčela, M., Vuletić, I., op. cit. (bilj. 73), str. 298.

U analiziranom je uzorku od dvadeset počinitelja kaznenog djela teškog ubojstva bliske osobe koju su već ranije zlostavljali njih čak trinaest ranije bilo osuđeno zbog kaznenog djela nasilja i/ili prekršaja nasilja u obitelji na štetu žrtve koju su kasnije usmrtili. Od toga su dvojica optuženika ranije bila osuđena zbog kaznenog djela,⁹⁵ dok je njih deset već bilo prekršajno kažnjavano zbog nasilja u obitelji na štetu iste žrtve.⁹⁶ Jedan je počinitelj ranije bio osuđen i zbog kaznenog djela i zbog prekršaja zbog nasilja na štetu oca.⁹⁷ Za jednog počinitelja u presudi stoji da je devet puta bio prekršajno prijavljivan zbog nasilja prema oštećenici, i to u razdoblju od deset godina, no nema podatka da je bio kažnjavan.⁹⁸

Okolnost da je optuženik ranije pravomoćno osuđivan zbog nasilja na štetu žrtve koju je kasnije usmrtio (ili je djelo ostalo u pokušaju) kao otegotnu okolnost prvostupanjski sudovi su uzeli u obzir kod osam od ukupno njih trinaest. Ono što se može uočiti u analiziranom uzorku jest da u određenom broju slučajeva prvostupanjski sudovi prekršajne osude ne smatraju relevantnim kada odlučuju o kazni. Tako primjerice kao olakotnu okolnost na strani optuženika sud navodi kako se optuženik u svom dotadašnjem životu pridržavao važećih zakonskih normi, pa *se ovaj događaj može smatrati incidentom u njegovu dosadašnjem životu*, u potpunosti ignorirajući da je prethodno tri puta bio prekršajno kažnjavan zbog nasilja u obitelji.⁹⁹ Ovaj je propust ispravio Vrhovni sud kada je, povodom žalbe državnog odvjetnika zbog odluke o kazni, otegotnom cijenio okolnost da je optuženik bio prekršajno kažnjavan zbog obiteljskog nasilja, s čime je nastavio sve do inkriminiranog događaja.¹⁰⁰ I u drugim je presudama uočeno kako prvostupanjski sudovi kao olakotnu okolnost uzimaju raniju neosuđivanost, koja se odnosi na nepostojanje kaznenih osuda, no zanemaruju raniju prekršajnu kažnjavanost zbog nasilja u obitelji, koju ne cijene kao otegotnu.¹⁰¹

U analiziranom uzorku posebno se ističe slučaj optuženika koji je čak 21 put bio osuđivan, i to pet puta zbog imovinskih delikata i 16 puta zbog različitih kaznenih djela s elementima nasilja, iako nijednom na štetu izvanbračne supru-

⁹⁵ Optuženici su bili osuđeni za kazneno djelo nasilja u obitelji te zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe u odnosu na dvoje djece. VSRH, I Kž-38/22-4 od 22. veljače 2022., VSRH, I Kž 360/14-11, op. cit. (bilj. 70).

⁹⁶ Jedan optuženik imao je šest osuda za prekršaj nasilja u obitelji, trojica su imala po tri pravomoćne osude, dok su dvojica imala po dvije osude zbog nasilja na štetu žrtve, koju su kasnije ubili (ili je djelo ostalo u pokušaju).

⁹⁷ Optuženik je 2008. bio osuđen zbog počinjenja kaznenog djela teške tjelesne ozljede u pokušaju, a 2014., godinu dana prije inkriminiranog događaja, u prekršajnom je postupku osuđen zbog fizičkog napada na oštećenika. ŽS, 9 K-23/15-17 od 12. studenog 2015.

⁹⁸ ŽS, 11 K-12/15, op. cit. (bilj. 65).

⁹⁹ ŽS, 5 K-43/17, op. cit. (bilj. 87).

¹⁰⁰ VSRH, I Kž 37/18-4, op. cit. (bilj. 87).

¹⁰¹ ŽS, K-17/15, op. cit. (bilj. 86); ŽS, 6 K-56/18. od 5. prosinca 2018.; ŽS, K-12/18-15 od 2. studenog 2018.; ŽS, 2 K-13/18-77, op. cit. (bilj. 67).

ge koju je ubio. Dva mjeseca prije spornog događaja bio je prekršajno sankcioniran zbog fizičkog zlostavljanja oštećene, kojom prilikom mu je sud izrekao i zaštitne mjere zabrane približavanja i zabrane uznemiravanja te udaljavanja iz zajedničkog kućanstva. Iako je tom prilikom okrivljenik prvi put sankcioniran zbog nasilja u obitelji, iz podataka sadržanih u kaznenoj evidenciji bilo je jasno da je riječ o iznimno opasnoj osobi. Vrhovni je sud, odlučujući o žalbi, upozorio niži sud da je s posebnom pozornošću trebao cijeniti činjenicu da je ovo najteže kazneno djelo protiv života i tijela počinjeno prema žrtvi obiteljskog nasilja, u odnosu na koju se optuženik već ranije nasilnički ponašao, i to za vrijeme trajanja zaštitnih mjera, da je pri tome iskazao iznimnu agresivnost i bešćutnost te da se ponovno pojavljuje kao počinitelj kaznenih djela s elementima nasilja, za što je već ranije u više navrata pravomoćno osuđivan. Pri tome je optuženik istovremeno ignorirao i ranije izrečene zaštitne mjere pokazujući na taj način krajnje nepoštivanje pravnog poretka i odluka koje su nadležna tijela u odnosu na njega već ranije donijela u prekršajnim postupcima. Vrhovni je sud u ovom predmetu prihvatio žalbu državnog odvjetnika te je kaznu povisio s osamnaest na 21 godinu dugotrajnog zatvora.¹⁰²

5. ZAKLJUČAK

Zadnjih godina obiteljsko je nasilje u primarnom fokusu struke kao krajnje složen, opći društveni problem, na čiju pojavnost i kretanje utječu mnogobrojni, različiti individualni i društveni uzroci. Čini se kako se ljudska povijest ne može razdvojiti od nasilja koje je usmjereno prema članu obitelji jer prva pisana pravna pravila koja sadrže reakcije zajednice na takva ponašanja sežu u daleku prošlost. Protekom vremena donosile su se nove odredbe kojima se modificirala kaznenopravna represija sadržana u kazni koja se izricala počiniteljima nasilja u krugu obitelji ovisno o socio-ekonomskim, političkim i kulturološkim prilikama u zajednici. Povijesni razvoj normi u fokusu uči nas kako je shvaćanje da obiteljsko nasilje nije pitanje privatne sfere obitelji tekovina modernog kaznenog prava, u kojem postoji gradacija neprihvatljivih ponašanja po njihovoj težini, izražena u kaznama. Na vrhu ljestvice javnih oblika obiteljskog nasilja nalazi se ubojstvo člana obitelji ili intimnog partnera kao najteže kazneno djelo s elementima nasilja u obiteljskom okruženju. Suvremene zaključke struke prihvaća i naš zakonodavac te sukladno čl. 111. toč. 3. ubojstvo bliske osobe koju je počinitelj već ranije zlostavljao jedan je od oblika teškog ubojstva, za koje se može izreći kazna zatvora od 10 do 20 godina, odnosno kazna dugotrajnog zatvora.

¹⁰² VSRH, I Kž 38/19-9 od 6. studenog 2019.

U nas su provedene mnogobrojne studije o prirodi, posljedicama i mehanizmima suzbijanja nasilja u obitelji, no veoma je mali broj objavljenih radova koji se bave obiteljskim / intimnim ubojstvima. Takav raskorak u suprotnosti je s izrazitom pažnjom koju mediji i šira javnost posvećuju ubojstvima bliskih osoba. Često su upravo takvi slučajevi razlog upućivanja kritika kaznenopravnom sustavu da ne uspijeva zaštititi žrtve obiteljskog nasilja i zahtjeva za strožim kažnjavanjem počinitelja. Kao i mnogo puta do sada, izlaz za nasilje traži se u pooštavanju kaznene represije, uz pomalo ishitreno vjerovanje kako će izricanje težih kazni počiniteljima polučiti generalno preventivni učinak i utjecati na druge da ne ubijaju one s kojima ih veže odnos bliskosti. Bez prethodno provedene dubinske analize teških ubojstava ranije zlostavljanih bliskih osoba takvi zaključci predstavljaju pojednostavnjeno sagledavanje problema fatalnog obiteljskog nasilja. Slijedom navedenog, provedeno je istraživanje sudske prakse izbora vrste i mjere kaznene sankcije počiniteljima teškog ubojstva iz čl. 111. toč. 3. Kaznenog zakona u Republici Hrvatskoj. Rezultati provedenog istraživanja pokazuju kako su svi počinitelji muškarci, a u 73 % slučajeva žrtve su njihove sadašnje ili bivše supruge, ili izvanbračne supruge, čime su potvrdili zaključke stranih studija kako žene nose pojačani rizik gubitka života od bračnog ili izvanbračnog partnera i kako ubojstvo često predstavlja kulminaciju prethodnih različitih oblika zlostavljanja.

Ranije zlostavljanje žrtve ima posebnu važnost ne samo kao okolnost zbog koje se djelo kvalificira kao teško ubojstvo nego i kao okolnost koja se treba uzeti u obzir prilikom izbora visine kazne. Upravo ovo potonje sudovi ponekad propuštaju te ne vrednuju otegotnim ranije zlostavljanje koje je po svom intenzitetu i trajanju nadmašilo ono potrebno za ostvarenje kvalificiranog oblika kaznenog djela. Kod kaznenog djela iz čl. 111. toč. 3. dominira upravo okolnost ranijeg zlostavljanja i stoga se na nju mora usredotočiti pozornost kod donošenja i obrazlaganja odluke o kazni. Kritici se također mora podvrći i to što sudovi ponekad propuštaju raniju prekršaju kažnjavanost cijeliti kao otegotnu okolnost. Ranija kažnjavanost počinitelja zbog djela nasilja, bez obzira na to je li riječ o kaznenoj ili prekršajnoj kažnjavanosti, posebno u slučajevima kada je nasilje bilo počinjeno na štetu žrtve koju je počinitelj na kraju ubio, trebala bi se jasno odraziti na visinu izrečene kazne.

U raspravi o izboru vrste i mjere kazne počiniteljima kaznenih djela posebnu pozornost zaslužuje kaznenopravni institut ublažavanja. Analiza zakonske regulative i sudske prakse u odnosu na kažnjavanje pokušaja kaznenog djela teškog ubojstva ranije zlostavljane bliske osobe pokazuje da između njih postoji određeni raskorak. Naime ublažavanje kazne zbog toga što djelo nije dovršeno u skladu je sa zakonskim intencijama, no ono nije i ne smije biti bezuvjetno u svim slučajevima kada je djelo ostalo nedovršeno. Okolnost da nije nastupila smrtna posljedica sama po sebi ne bi smjela biti dostatna za ubla-

žavanje kazne, već je sud treba ocijeniti zajedno sa svim ostalim okolnostima konkretnog slučaja. U dijelu analiziranih presuda sudovi su stereotipno primjenjivali institut zakonskog ublažavanja kazne, uz obrazloženje da *djelo nije dovršeno*, ne dovodeći to ni u kakvu relaciju s time što su na strani počinitelja kao otegotnu okolnosti utvrdili izrazitu upornost u počinjenju djela. Ublažavanje kazne zbog izostanka posljedice, uz istodobno isticanje upornosti kao otegotne okolnosti na strani počinitelja, samo je po sebi kontradiktorno i u najmanju ruku zahtijeva dodatno obrazloženje. Sud odluku o kazni mora donijeti na temelju ukupne ocjene svih okolnosti i voditi pri tome računa da pokušaj nije obligatorna, već fakultativna osnova za ublažavanje kazne. Sloboda suda da ocijeni okolnosti neupitna je, no toj je slobodi imanentna dužnost suda dati cjelovito obrazloženje. Ono je u dijelu analiziranih presuda u kojima je kazna ublažena izostalo.

LITERATURA

1. Bitanga, M., Škalabrin, D., Odmjeravanje kazne – materijalnopравни i procesnopравни aspekti, *Novine u kaznenom zakonodavstvu – 2022*, Zbornik radova, str. 37-59.
2. Cozzolino, M., *Delitti familiari, Quando l'amore diventa tragedia*, Armando editore, Roma, 2006.
3. Derenčinović, D., Kaznena djela protiv života i tijela, u: Cvitanović, L. i dr., *Kazneno pravo*, Posebni dio, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018.
4. Dragičević Prtenjača, M., Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajnopravne i kaznenopravne regulative, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 24, br. 1/2017, str. 141-175.
5. Dragičević Prtenjača, M., Utjecaj (nemetodološkog) odmjeravanja kazne na (ne)ujednačenost sudske prakse u Hrvatskoj i narušavanje tekovine vladavine prava, u: Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača M. (ur.), *Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2019, str. 115-150.
6. Dwyer, P., Micale, M. S. (ur.), *The Darker Angels of Our History: Refuting the Pinker Theory of History and Violence*, Bloomsbury Academic, London, New York, Oxford, New Delhi, Sydney, 2022.
7. Đurđević, Z., Odluka o kazni – kaznenoprocena pitanja, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 11, br. 2/2004, str. 751-782.
8. Frase, S. Richard, *Forty Years of American Sentencing Guidelines: What Have We Learned?*, *Crime and Justice*, vol. 48, 2019, str. 79-135.
9. Garačić, A., *Kazneni zakon u sudskoj praksi*, Posebni dio, *Libertin naklada*, Rijeka, 2016.
10. Garcia, L., Soria, C., Hurwitz, E.L., *Homicides and Intimate Partner Violence: A Literature Review*, *Trauma, Violence, & Abuse*, vol. 8, br. 4/2007, str. 370-383.
11. Girard, M., Simon Laflamme, S., *Sulla differente interpretazione dell'omicidio del partner nel sistema penitenziario canadese in base al genere del colpevole*, *Rivista di criminologia, vittimologia e sicurezza*, vol. 13, br. 2/2019, str. 4-18.
12. Grozdanić, M., Škorić, M., O kaznenom pravu i kazni zatvora, u: Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača M. (ur.), *Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2019, str. 205-227.

13. Grozdanić, V., Škorić, M., Izmjene Kaznenog zakona – od znatnog ublažavanja do znatnog pooštrenja kaznenopravne represije, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 27, br. 2/2006, str. 821-848.
14. Grozdanić, V., Škorić, M., Vinja, I., Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, br. 2/2010, str. 669-698.
15. Hearn, J., Strid, S., Humbert, A.L., Balkmar, D., Violence Regimes: A Useful Concept for Social Politics, Social Analysis, and Social Theory, Theory and Society, vol. 51, 2022, str. 565–594.
16. Horvatić, Ž., Problem odnosa u zakonu propisane i sudskim presudama primijenjene kaznenopravne represije prema počiniteljima kaznenih djela, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, br. 2/2004, str. 381-434.
17. Iratzoqui, A., McCutcheon, J., The Influence of Domestic Violence in Homicide Cases, Homicide Studies, vol. 22, br. 2/2018, str. 145-160.
18. Jonsdottir, V., Is the US Still Too Patriarchal to Talk About Women? The Silent Epidemic of Femicide in America, Chicago Policy Review, 2022, <https://chicagopolicyreview.org/2022/07/07/is-the-us-still-too-patriarchal-to-talk-about-women-the-silent-epidemic-of-femicide-in-america/>, 11. 9. 2022.
19. Marneros, A., Intimidid, die Tötung des Intimparters: Ursachen, Tatsituationen und forensische Beurteilung, Schattauer, Stuttgart, New York, 2018.
20. Marshall, I. H., Summers, D.L. Contemporary Differences in Rates and Trends of Homicide Among European Nations, u: Liem, M. C. A., Pridemor, W.A. (ur.), Handbook of European Homicide Research, Patterns, Explanations, and Country Studies, Springer, New York, Dordrecht, Heidelberg, London, 2012, str. 39-70.
21. Martinjak, D., Filipović, H., Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 26, br. 2/2019, str. 621-653.
22. Moslavac, B., Sudsko utvrđivanje rehabilitacije osuđenika i tretiranje recidivista, Ius - info, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2021B1489>.
23. Mrčela, M., Vuletić, I., Komentar Kaznenog zakona, Opći dio, Libertin naklada, Rijeka, 2021, str. 312-314.
24. Novoselec, P., Druga novela Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 21, br. 2/2014, str. 439-466.
25. Novoselec, P., Martinović, I., Komentar Kaznenog zakona, I. knjiga: Opći dio, Narodne novine, Zagreb, 2019.
26. Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, Pravos, Osijek, 2016.
27. Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P., Komentar Kaznenog zakona, Narodne novine, Zagreb, 2007.
28. Rajah, V., Osborn, M., Understanding Women’s Resistance to Intimate Partner Violence: A Scoping Review, Trauma, Violence, & Abuse, vol. 23, br. 5/2020, str. 1373-1387.
29. Reeder, C., 1 Peter 3:1–6: Biblical Authority and Battered Wives, Bulletin for Biblical Research, vol. 25, br. 4/2015, str. 519-539.
30. Rittossa, D., Škorić, M., Abandoned and Forgotten? Violent Deaths of Previously Abused Female Victims in Croatia, Pravni vjesnik - Časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, vol. 37, br. 3-4/2021, str. 7-30.
31. Rudolph, H., „Pain in the Reality, Yet a Delight in the Representation“ - Verbale und visuelle Repräsentationen von Gewalt am Beginn der Neuzeit, u: Ulbricht, C., Jarzebowski, C., Hohkamp, M. (ur.): Gewalt in der Frühen Neuzeit, Duncker & Humblot, Berlin, 2005, str. 391-408.
32. Santos-Hermoso, J. i dr., Intimate Partner Homicide Against Women Typology: Risk Factor Interaction in Spain, European Journal on Criminal Policy and Research, 2022., <https://doi.org/10.1007/s10610-022-09517-7>, str. 1-23.

33. Škorić, M., Rittossa, D., Nova kaznena djela nasilja u Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 2/2015, str. 483-521.
34. Taylor, R., Slain and Slandered A Content Analysis of the Portrayal of Femicide in Crime News, Homicide Studies, vol. 13, br. 1/2009, str. 21-49.
35. Turković, K. i dr., Komentar Kaznenog zakona, Narodne novine, Zagreb, 2013.
36. Weigel, D. J., The Concept of Family, An Analysis of Laypeople's Views of Family, Journal of Family Issues, vol. 29, br. 11/2008, str. 1426-144.

Summary

Marissabell Škorić, PhD*
Dalida Rittossa, PhD**

AGGRAVATED MURDER OF A CLOSELY RELATED PERSON WHO WAS ALREADY ABUSED BY THE PERPETRATOR: SELECTION OF THE TYPE AND RANGE OF PUNISHMENT IN COURT PRACTICE

The issue of domestic violence has been in the focus of interest of Croatian scholars and the general public for two decades. Many papers have been written on this research topic, but there are few studies on cases of aggravated murder of victims who were previously abused by the perpetrator. To contribute to the discussion and fill the identified gap in the scientific and professional literature, the first part of the paper explains why this is a specific crime compared to other violent crimes. In doing so, it is emphasised that women are at increased risk of losing their lives at the hands of perpetrators with whom they are closely related and that their murder may represent the culmination of earlier various forms of abuse. Particular attention is paid to an analysis of the existing normative framework to combat family/intimate murders and explanations are given for why the legislator has provided the most severe punishment for the offence under Art. 111(3) of the Criminal Code. In the second part of the paper, court practice is examined where an analysis is given of a sample of 23 final judgments of the Supreme Court, 20 judgments of county courts, and two judgments of the High Criminal Court. The aim of the analysis is to determine how the courts apply the complex rules for selecting the type and degree of punishment for perpetrators who have committed aggravated murder of a previously abused victim, and to attempt to identify in them certain regularities and possible deviations.

Keywords: aggravated murder, closely related person, abuse, selection of punishment, court practice

* Marissabell Škorić, PhD, Full Professor, University of Rijeka, Faculty of Law; marissabell.skoric@pravri.uniri.hr; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0627-3651>.

** Dalida Rittossa, PhD, Associate Professor, University of Rijeka, Faculty of Law; dalida.rittossa@pravri.uniri.hr; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1452-0838>.